

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sabrina Curan

Skyll på den artificiella intelligensen!

En utredning av skadeståndsansvar, utifrån skadeståndslagen, vid skador orsakade av
artificiell intelligens

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: Period 1 HT2021

Innehållsförteckning

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.3 AVGRÄNSNINGAR	7
1.4 METOD OCH MATERIAL	7
1.5 FORSKNINGSLÄGE.....	11
1.6 DISPOSITION	12
2 ARTIFICIELL INTELLIGENS	13
2.1 DEFINITION	13
2.2 ARTIFICIELL INTELLIGENS OCH SKADOR	14
3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SKADESTÅND	16
3.1 ALLMÄNT OM SKADESTÅNDSRÄTTEN	16
3.2 FIKTIV SKADEINCIDENT	17
3.3 SAK- OCH PERSONSKADA	19
3.3.1 <i>Allmänt om sak- och personskada</i>	19
3.3.2 <i>Irma och robotgräsklipparen</i>	20
3.4 OBJEKTIVA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SKADESTÅND	20
3.4.1 <i>Allmänt om objektiva förutsättningar för skadestånd</i>	20
3.4.2 <i>Handling eller passivitet?</i>	21
3.4.3 <i>Irma och robotgräsklipparen</i>	22
3.5 ADEKVAT KAUSALITET	22
3.5.1 <i>Defintion av begreppet och dess tillämpning i praktiken</i>	22
3.5.2 <i>Problem med bedömning av adekvat kausalitet</i>	24
3.5.3 <i>Irma och robotgräsklipparen</i>	25
3.6 CULPABEDÖMNING	25
3.6.1 <i>Allmänt om culpabedömning</i>	25
3.6.2 <i>Normbunden culpabedömning</i>	25
3.6.3 <i>Fri culpabedömning</i>	26
3.6.4 <i>Irma och robotgräsklipparen</i>	27
3.7 MEDVÅLLANDE OCH JÄMKNING AV SKADESTÅNDET.....	27
3.7.1 <i>Allmänt om jämkning av skadestånd</i>	27
3.7.2 <i>Jämknig vid personskada</i>	28
3.7.3 <i>Jämknig vid sakskada</i>	29
3.7.4 <i>Irma och robotgräsklipparen</i>	29
3.8 SAMMANFATTANDE ANALYS	29

4 SKADEVÅLLARE, ANSVARSSUBJEKT OCH ARTIFICIELL INTELLIGENS

4.1	FIKTIV SKADEINCIDENT	33
4.2	SKADEVÅLLARE.....	33
4.3	ANSVARSSUBJEKT.....	34
4.3.1	<i>Vem kan vara ett ansvarssubjekt?</i>	34
4.3.2	<i>Flera ansvarssubjekt</i>	34
4.3.3	<i>Ansvar för eget vållande</i>	35
4.3.4	<i>Ansvar för annans vållande</i>	38
4.3.5	<i>Irma och robogräsklipparen</i>	39
4.4	ARTIFICIELL INTELLIGENS SOM RÄTTSSUBJEKT.....	40
4.4.1	<i>Allmänt om artificiell intelligens som rättssubjekt</i>	40
4.4.2	<i>Artificiell intelligens som elektronisk person</i>	40
4.4.3	<i>Europaparlamentets syn på artificiell intelligens och elektronisk person</i>	42
4.5	SAMMANFATTANDE ANALYS	43
5	RENT STRIKT ANSVAR.....	46
5.1	RENT STRIKT ANSVAR OCH ARTIFICIELL INTELLIGENS	46
5.2	ALLMÄNT OM RENT STRIKT ANSVAR.....	46
5.3	RENT STRIKT ANSVAR GENOM LAGSTIFTNING	48
5.3.1	<i>Allmänt om rent strikt ansvar genom lagstiftning</i>	48
5.3.2	<i>Bergänsning av ansvaret</i>	49
5.4	RENT STRIKT ANSVAR UTAN STÖD I LAG	50
5.5	BETYDANDE RÄTTSPRAXIS.....	50
5.5.1	<i>Översikt av rättspraxis om rent strikt ansvar</i>	50
5.5.2	<i>Analys av rättspraxis</i>	56
5.6	SAMMANFATTANDE ANALYS	58
6	SLUTSATS OCH AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	61
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	65
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING.....	69

Summary

Currently, there is an ongoing industrial revolution driven by artificial intelligence. The artificial intelligence is an exceptional asset to society. However, the artificial intelligence has raised several tort law-related questions. This essay investigates the requirements that need to be fulfilled for an injured party to receive damages when damages are sustained to property or the human body. Furthermore, the potential party liable for damage caused by artificial intelligence and the possibility of strict liability is also discussed.

Proving that an injured party has sustained damage, that comply with the legal criteria of tort law, is even more complex if the damage was caused by artificial intelligence. This is, for example, due to substantial evidentiary impediments since the information required to prove damage is protected by corporate confidentiality. Since the artificial intelligence is rapidly developing into an autonomous agent the question is if any party responsible for the artificial intelligence can be liable for the damages.

In legal doctrine, artificial intelligence as a legal person has been presented as a solution to the liability problem. Artificial intelligence as a legal person is a somewhat futuristic yet a possible solution to the problems regarding artificial intelligence and tort law. Strict liability is another possibility, that already exists in Swedish tort law. Unfortunately, both presented alternatives entail comprehensive legal issues.

The artificial intelligence is here to stay. However, tort law has not developed alongside the artificial intelligence and the conclusion is that there are no clear legal answers to the questions that have emerged. The liability questions regarding artificial intelligence must however be solved before it is too late.

Sammanfattning

Världen befinner sig i en ny industriell revolution som drivs av den artificiella intelligensen. Den artificiella intelligensen genererar enastående effekter i samhället. Däremot, vad händer dagen den artificiella intelligensen orsakar skada? Denna revolution har därav aktualiserat en rad olika skadeståndsrättsliga frågor. I detta arbete utreds vad som förutsätts för ett skadeståndsrättsligt ansvar vid sak- och personsador orsakade av artificiell intelligens samt vem som är skadeståndsrättsligt ansvarig för dessa skador. Därtill utreds möjligheten att ålägga ansvarssubjekt ett rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens.

Att bevisa att en skadelidande drabbats av en ersättningsgill skada är en juridisk uppförsbacke med många hinder. Den skadelidandes möjligheter till skadestånd försvåras väsentligen i det fall den artificiella intelligensen orsakat skadan. Det beror bland annat på de bevissvårigheter som uppkommer eftersom informationen som erfordras för att bevisa skadan kan utgöra företagshemlighet. Vidare är det svårt att avgöra till exempel vad som anses vara culpöst vid skador orsakade av artificiell intelligens. Ytterligare ett problem är att visa vem som kan hållas skadeståndsrättsligt ansvarig för skador som den artificiella intelligensen orsakar i takt med att den artificiella intelligensen blir en allt mer autonom aktör.

En lösning på de problem som lyfts fram är att införa ett eget rättssubjekt för artificiell intelligens – en futuristisk men möjlig lösning på de skadeståndsrättsliga problemen. En mer beprövad lösning är att ålägga ansvariga för den artificiella intelligensen ett rent strikt ansvar. Även denna lösning medför dessvärre en rad rättstekniska problem som rättssamhället inte ställts inför tidigare. Den artificiella intelligensen är här för att stanna men arbetet har visat att den juridiska utvecklingen dessvärre inte hänger med i den tekniska utvecklingen. Tydligt är dock att de skadeståndsrättsliga frågor som uppsatsen lyft måste besvaras, innan det blir för sent.

Förord

Hösten 2017 påbörjades ett nytt kapitel i mitt liv, den varma sensommardag jag blev juriststudent vid Lunds universitet. Med denna uppsats stänger jag ett nio terminer långt kapitel och blickar framåt mot en spännande karriär.

Många personer har stöttat mig under juristprogrammets gång. Ett stort tack ska riktas till familj, släkt och vänner som på olika sätt stöttat min resa. Stort tack till min handledare, Eva Lindell-Frantz, som varit en klippa och en stor inspirationskälla under hela uppsatsskrivandet. Ett stort tack riktas också till alla er på Advokatfirman VICI för allt stöd, pepp och skratt som ni gett mig. Det är en ära att få börja min karriär på just Advokatfirman VICI.

Framför allt vill jag dock tacka mina föräldrar. Utan ert enorma stöd hade min framgång inte varit möjlig.

Limhamn den 4 januari 2022,

Sabrina Curan

Förkortningar

AI	Artificiell intelligens
BrB	Brottsbalk (1962:700)
EU	Europeiska unionen
HD	Högsta domstolen
Kap.	Kapitel
MB	Miljöbalk (1998:808)
m.fl.	Med flera
NJA	Nytt juridiskt arkiv
PAL	Produktansvarslag (1992:18)
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Världen står inför en ny industriell revolution. Denna industriella revolution skiljer sig dock från sina föregångare. Det eftersom dess föregångare drevs av maskiner som uteslutande utförde fysiska uppgifter. Denna industriella revolution drivs av den artificiella intelligensen som utför kognitiva uppgifter, något som tidigare enbart människor kunde göra. Utvecklingen har resulterat i att den artificiella intelligensen många gånger agerar likt en agent som interagerar med och modifierar sin miljö. Den artificiella intelligensens ständiga kognitiva framsteg lämnar inte någon del av samhället oberört, varför en ny industriell revolution är ett faktum.¹

Den svenska regeringen har uttalat det ambitiösa målet att Sverige ska vara det land som är bäst i världen på att nyttja artificiell intelligens, detta för att stärka såväl den svenska välfärden som Sveriges konkurrenskraft. Artificiell intelligens har förmågan att bidra med lösningar till de samhällsutmaningar som Sverige står inför. Därutöver har artificiell intelligens en omfattande potential att öka den ekonomiska tillväxten. Redan idag används artificiell intelligens framgångsrikt inom exempelvis hälso- och sjukvården, energisektorn samt transportindustrin.²

Att artificiell intelligens har otroliga egenskaper som kan utveckla och förbättra samhället i dess helhet är ostridigt. I takt med att den artificiella intelligensen utvecklas blir vetenskapen allt mer autonom. Att den artificiella intelligensen blir allt mer autonom innebär att den har förmågan att utföra uppgifter, i komplexa situationer, utan konstant styrning av brukaren. Till följd av detta aktualiseras knäckfrågan om hur man bör hantera det skadeståndsrättsliga ansvaret när något går fel och den

---

¹ Brynjolfsson; McAfee, 2014, s. 89-90; Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

² Näringsdepartementet, 2018, s. 4-5.

artificiella intelligensen orsakar skada. Skadeståndslagen (1972:207), som anger förutsättningarna för skadeståndsansvar i de fall specialreglering saknas, utkom år 1972.³ Samhället har onekligen utvecklats oerhört mycket sedan dess. Kommer någon i framtiden ens att kunna hållas civilrättsligt ansvarig för skador orsakade av artificiell intelligens eller kommer alla skador att skyllas på den artificiella intelligensen?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utreda vad som i dagsläget utgör gällande rätt ifråga om skadeståndsrättsligt ansvar för sak- och personskador orsakade av artificiell intelligens. Därtill syftar arbetet till att utreda möjliga lösningar för åläggande av skadeståndsrättsligt ansvar vid sådana skador.

För att uppfylla syftet besvaras följande frågeställningar:

- Vad förutsätts för ett skadeståndsrättsligt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens?
- Vem kan hållas skadeståndsrättsligt ansvarig för skador orsakade av artificiell intelligens?
- Finns det, om rent strikt ansvar inte anses föreligga redan nu, anledning att införa ett rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens?

Den första samt andra frågeställningen tar primärt sikte på att fastställa vad som utgör gällande rätt genom att utreda dagens möjligheter att utkräva skadestånd till följd av skador orsakade av artificiell intelligens. Den tredje frågeställningen tar sikte på att utreda huruvida det vore lämpligt att ålägga ansvarssubjektet för artificiell intelligens ett rent strikt ansvar. Rent strikt ansvar är en ansvarsform som redan finns etablerad i svensk rätt men som tillämpas väldigt restriktivt.

---

³ <https://course.elementsofai.com/se/1/1> (24-09-2021);
Se skadeståndslagen (1972:207).

1.3 Avgränsningar

Arbetet avgränsas genom att de utvalda frågeställningarna analyseras utifrån svensk rätt. Det görs med utgångspunkt i formellt accepterade rättskällor, det vill säga lagstiftning, rättspraxis, förarbeten samt rättsdogmatiskt orienterad litteratur. Arbetet avgränsas även genom att det förutsätts att skadorna uppstått i ett utomobligatoriskt förhållande. Vidare avgränsas uppsatsen även genom att enbart förhålla sig till skadetyperna personskada respektive sakskada. Ytterligare en avgränsning är att en uttömmande framställning avseende samtliga frågeställningar inte genomförs. Ett konkret exempel är att frågan om medvållande och jämkning av skadestånd, som återfinns i arbetets tredje kapitel, enbart utretts utifrån 6 kap. 1 § skadeståndslagen. Detta eftersom det bedömts att endast detta lagrum är relevant att utreda i sammanhanget. Ytterligare ett exempel är att arbetet inte utreder ett strikt ansvar. Det ska även tilläggas att samtliga avgränsningar har utformats med hänsyn till arbetets i sig begränsade omfång.

Vidare avgränsas arbetet genom att frågeställningarna utreds enbart utifrån skadeståndslagen, allmänna skadeståndsrättsliga principer samt tillhörande praxis. Trots att frågeställningarna tangerar områden som regleras av skadeståndsrättslig speciallag, exempelvis produktansvarslagen (1992:18), patientskadelagen (1996:799) samt trafikskadelagen (1975:1410), berör arbetet inte dessa lagar. Denna avgränsning har beslutats till följd av att jag enbart är intresserad av att utreda i vilken utsträckning skadeståndslagen är tillämplig. Därmed bortser arbetet från de speciallagar som skulle kunna vara tillämpliga.

1.4 Metod och material

Arbetets två första frågeställningar syftar till att utreda det civilrättsliga skyddet respektive ansvarsfrågan för skador orsakade av artificiell intelligens. För att kunna utreda och dra slutsatser om de befintliga skadeståndsrättsliga bestämmelserna i förhållande till artificiell intelligens,

har kunskap om gällande skadeståndsrättslig reglering erfordrats. Den rättsdogmatiska metoden är den metod som i regel tillämpas för att utreda gällande rätt, varför metoden ansetts vara lämplig att tillämpas även i detta arbete. Genom den rättsdogmatiska metoden fastställs och tolkas gällande rätt med utgångspunkt i formellt accepterade rättskällor, det vill säga förarbeten, lagstiftning, rättspraxis samt rättsdogmatiskt orienterad litteratur. Karaktäristiskt för den rättsdogmatiska metoden är att metoden är kvalitativ samt att rättskällornas auktoritet är betydande. Genom den rättsdogmatiska metoden har materialet studerats och tolkats *de lege lata*, det vill säga genom att skildra det rådande rättsläget.⁴

Däremot är den rättsdogmatiska metoden något begränsad. Ett exempel på metodens begränsning är att författaren som tillämpar metoden inte kan diskutera effekterna av gällande rätt i någon större utsträckning. Ett annat exempel är att *de lege ferenda*-argumentationen, det vill säga en analys av vad rätten borde vara, inte utan hinder kan föras inom ramen för den rättsdogmatiska metoden utan att argumentationen får drag av rättspolitik.⁵ Åsikterna om huruvida metoden möjliggör en analys *de lege ferenda* skiljer sig i den juridiska litteraturen.⁶

För att möjliggöra en analys *de lege ferenda* har därför även den rättsanalytiska metoden tillämpats. Det eftersom arbetets syfte är vidare än att enbart utreda gällande rätt. Arbetets andra och tredje frågeställning syftar till att utreda framtida möjligheter för skadeståndsrättsligt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens. Den rättsanalytiska metoden möjliggör en analys av resultatet av utredningen utifrån ett externt perspektiv. Metoden möjliggör även en analys *de lege ferenda* till följd av att den rättsanalytiska metoden lämnar utrymme för tillämpning av material som inte klassificeras som formellt accepterade rättskällor.⁷

---

⁴ Kleineman i Nääv & Zamboni, 2018, s. 21; s. 36; Sandgren, 2021, s. 51-53.

⁵ Sandgren, 2021, s. 52-53.

⁶ Se exempelvis Kleineman i Nääv & Zamboni, 2018, s. 36-38.

⁷ Olsen, 2004, s. 115-122; Sandgren, 2021, s. 53-55.

Därtill har den EU-rättsliga metoden använts i detta arbete som ett komplement till den rättsdogmatiska metoden respektive den rättsanalytiska metoden. Den artificiella intelligensens förhållande till skadeståndsrätten har diskuterats flitigt på EU-nivå. Emellertid finns ännu ingen rättsakt som är direkt bindande för medlemsstaterna som berör uppsatsens syfte och omfång. Det EU-rättsliga material som använts i detta arbete kategoriseras som *soft law*. Soft law är icke-bindande handlingar i form av riktlinjer, vägledningar, koder och dylika dokument. Trots att soft law inte är bindande har dessa akter fått ett större inflytande i EU-rätten genom att bland annat EU-domstolen hänvisat till soft law vid tolkning av rättsakter.⁸

Den moderna artificiella intelligensen, med mer utvecklade kognitiva egenskaper och större autonomi, är relativt outforskad på juridikens område. Därav saknas särskild reglering av området och det finns ingen specifik lagstiftning, tillhörande förarbeten eller rättspraxis som berör artificiell intelligens ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. Följaktligen har material av varierande art, som berör artificiell intelligens, använts för att uppfylla syftet samt besvara frågeställningarna. Av samma skäl har ett stort antal källor, som inte faller in under kategorin formellt accepterad rättskälla, använts. Däremot är skadeståndslagen, men även skadeståndsrätten generellt sett, välbehandlat i förarbeten, lagstiftning, rättspraxis och doktrin. Därav har material som berör gällande skadeståndsrättslig reglering, i betydande utsträckning, legat till grund för detta arbete.

Arbetet har baserats på varierande material, där visst material varit återkommande i flera kapitel. Det andra kapitlet, som översiktligt redogör för den artificiella intelligensen samt varför tekniken aktualiserar skadeståndsrättsliga frågor, har primärt baserats på EU-material som klassificeras som soft law.⁹ Kapitlet har även kompletterats med material från källor av annan art.

---

⁸ Reichel i Nääv & Zamboni, 2018, s. 127-128.

⁹ Se exempelvis Europeiska kommissionen, Vitbok om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende (COM (2020) 65 final).

Det tredje kapitlet, som utreder förutsättningarna för skadeståndsansvar, är främst baserad på förarbeten¹⁰, ett flertal artiklar som publicerats i Svensk Juristtidning men som författats av olika författare¹¹ samt doktrin författad av Hellner och Radetzki¹², vilket är det mest relevanta, tillförlitliga och uttömmande verket på skadeståndsrättens område. Det tredje kapitlets innehåll har även kompletterats med material från lagkommentarer, rättspraxis samt annan doktrin.

Det fjärde kapitlet, som berör frågan om ansvarssubjekt vid skador orsakade av artificiell intelligens, har främst baserats på förarbeten¹³ och doktrin av diverse författare.¹⁴ De avsnitt i kapitel fyra som berör frågan om artificiell intelligens som rättssubjekt har primärt baserats på litteratur författad av van den Hoven van Genderen¹⁵ samt EU-rättslig soft law.¹⁶

Doktrin författad av Hellner och Radetzki är det material som har legat till grund för utredningen gällande rent strikt ansvar i kapitel fem.¹⁷ Materialet har framför allt kompletterats av doktrin författad av Bengtsson och Strömbäck respektive Andersson.¹⁸ Därtill återfinns i detta kapitel en genomgång av rättspraxis genom vilken rent strikt ansvar ålagts. De rättsfall som återfinns i samtliga kapitel utgör ett urval av betydande praxis som nämnts i doktrin, främst i doktrin författad av Hellner och Radetzki. I detta kapitel, liksom i kapitel tre, har även rättspraxis från hovrätt använts för att redogöra för gällande rätt. Den hovrättspraxis som återfinns i detta arbete har bedömts som vägledande för de frågeställningar som arbetet uppställt. Därtill har denna hovrättspraxis refererats till i doktrin som förekommit i arbetet, vilket bestyrker värdet av denna underrättspraxis.

---

¹⁰ Prop. 1975:12.

¹¹ Se exempelvis Schultz, 2013.

¹² Hellner; Radetzki, 2021.

¹³ Prop. 1972:5.

¹⁴ Se exempelvis Persson, 2020 och Hellner; Radetzki, 2021.

¹⁵ van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018.

¹⁶ Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

¹⁷ Hellner; Radetzki, 2021.

¹⁸ Bengtsson; Strömbeck, 2021; Andersson, 2013a och Andersson, 2012.

1.5 Forskningsläge

Det finns ingen svensk praxis eller doktrin som behandlar skadeståndsrätten i förhållande till artificiell intelligens. Däremot har artificiell intelligens och skadeståndsrätt diskuterats inom EU, främst inom ramen för soft law. Ett exempel på sådant material är *Europaparlamentets resolution av den 16 februari med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik*, som publicerades under år 2017. I resolutionen konstaterades att frågan om skadeståndsansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens måste utredas vidare.¹⁹ Under år 2020 publicerade Europeiska kommissionen vitbok *Om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende*. Syftet med publikationen var att beskriva olika politiska alternativ för att nå de politiska mål som konstruerats av Europeiska kommissionen. Även i denna publikation diskuterades skada och artificiell intelligens, men endast översiktligt.²⁰

Våren 2021 presenterade Europeiska kommissionen *Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (Rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter*. Förslaget skulle innebära harmoniserade regler avseende artificiell intelligens inom EU där vissa AI-system skulle förbjudas eller tillåtas med vissa restriktioner, men som sannolikt skulle få begränsad effekt på de frågor som denna uppsats avhandlar. Förslaget har ännu ingen bindande effekt.²¹

Utöver ovannämnda publikationer finns ytterligare EU-material som berör skadeståndsrätt och artificiell intelligens, främst författad av expertgrupper som tillsats av Europeiska kommissionen.²²

---

¹⁹ Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

²⁰ Europeiska kommissionen, Vitbok om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende (COM (2020) 65 final).

²¹ Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (Rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter (COM (2021) 206 final).

²² Se exempelvis AI HLEG, 2019.

Det finns ett antal examensarbeten som har avhandlat artificiell intelligens ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. Samtliga har dock behandlat frågorna utifrån skadeståndsrättslig speciallag alternativt inriktat arbetet på en speciell skadefråga, vilket detta arbete inte gör. De publikationer som finns i kombination med den obefintliga praxis och doktrin på frågan om skadeståndsansvar i förhållande till artificiell intelligens innebär att forskningsläget är allt annat än omfattande.

1.6 Disposition

Arbetet är indelat i sex kapitel. I det *andra kapitlet* redogörs för begreppet artificiell intelligens samt varför den aktualiserar skadeståndsrättsliga frågor. Därefter, i det *tredje kapitlet*, utreds förutsättningarna för att den skadelidande ska erhålla skadestånd vid skada orsakad av artificiell intelligens. Utredningen utförs utifrån ett fiktivt fall som presenteras i samma kapitel. Merparten av avsnitten i kapitel tre avslutas med en tillämpning av gällande rätt på den fiktiva skadeincidenten som rubricerats som *Irma och robotgräsklipparen*. I det *fjärde kapitlet* analyseras problematiken med skadeståndsrättsligt ansvarssubjekt vid skador orsakade av artificiell intelligens. Även i detta kapitel genomförs utredningen utifrån en utveckling av den fiktiva skadeincidenten från arbetets föregående kapitel. Den fiktiva skadeincidenten inleder kapitel fyra och återkommer i kapitlets mitt och sammanfattande analys. Vidare, i det *femte kapitlet*, utreds möjligheterna att ålägga ansvarssubjektet med ett rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens. *Kapitel tre till kapitel fem* avslutas med en analys av vad som utretts i respektive kapitel. I det avslutande kapitlet, det *sjätte kapitlet*, presenteras en övergripande analys samt slutsatser baserat på arbetets föregående kapitel.

2 Artificiell intelligens

2.1 Defintion

Alan M. Turing, en pionjär på området datateknik, lade under mitten av 1900-talet den teoretiska grunden för studierna kring datorernas möjligheter och begränsningar.²³ Utvecklingen av den artificiella intelligensen har periodvis stagnerat efter mitten av 1900-talet, till följd av såväl finansiella som teoretiska svårigheter. Dessa perioder har benämnts som ”AI-vinter”. Den artificiella intelligensens utveckling har dock sedan 2000-talet varit exponentiell.²⁴

Trots att artificiell intelligens inte är ett helt nytt fenomen finns ännu ingen entydig definition av begreppet. Även föreställningen om vad artificiell intelligens i realiteten är har skiftat över tid.²⁵ Europeiska kommissionen tillsatte år 2018 en expertgrupp, AI HLEG, som i sitt arbete bland annat utformade en deskriptiv redogörelse av vad som avses med den artificiella intelligensen:

Artificiella intelligenssystem (AI) är programvarusystem (och eventuellt även hårdvarusystem) som har konstruerats av människor och som när de får ett komplext mål agerar i den fysiska eller digitala dimensionen genom att uppfatta sin omgivning via datainsamling och att tolka insamlade strukturerade eller ostrukturerade data, resonerar om den kunskap eller behandlar den information som härletts ur denna data och beslutar om den bästa åtgärd eller de bästa åtgärderna som ska vidtas för att uppnå det fastställda målet. AI-system kan använda symboliska regler eller lära sig en numerisk modell. De kan också anpassa sitt beteende genom att analysera hur miljön har påverkats av deras föregående åtgärder.²⁶

---

²³ <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/artificiell-intelligens> (08-09-2021).

²⁴ Pagallo; Corrales; Fenwick; Forgó i Corrales, Fenwick och Forgó, 2018, s. 5-6.

²⁵ <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/artificiell-intelligens> (08-09-2021).

²⁶ AI HLEG, 2019, s. 43.

Förenklat kan syftet med den artificiella intelligensen beskrivas som att på ett artificiellt sätt imitera hjärnans skicklighet och förmåga för att till exempel kunna planera, dra slutsatser, lösa de problem som uppkommer efterhand samt inhämta ytterligare kunskap när sådan erfordras. Den intellektuella kapaciteten hos ett flertal former av artificiell intelligens är i nivå med människans intellektuella kapacitet. Den artificiella intelligensens förmåga att inkorporeras i olika program, system och maskiner resulterar i en omfattande användningspotential. Följaktligen går det inte att prata om artificiell intelligens som ett enhetligt system med ett visst användningsområde.²⁷

2.2 Artificiell intelligens och skador

Den artificiella intelligensens vidsträckta egenskaper och möjligheten att inkorporera vetenskapen i allt större skala är av intresse för såväl näringslivet som den offentliga sektorn. Däremot kan den artificiella intelligensen orsaka både betydande materiell skada och immateriell skada. Att spåra tvivelaktiga beslut som genererats av artificiell intelligens är komplext, vilket resulterar i bevissvårigheter vid skadeståndstvister. Det eftersom den skadelidande teoretiskt inte har tillgång till den bevisning som krävs för att visa att skadan orsakats av den artificiella intelligensen, eftersom sådan information utgör företagshemlighet. Detta problem kan förväntas bli allt mer omfattande i takt med att den artificiella intelligensen utvecklas. Ännu svårare blir det för den skadelidande att visa att adekvat kausalitet föreligger, det vill säga ett tillräckligt starkt orsakssamband mellan den skadevällande handlingen eller passiviteten och skadan. Problematiken med adekvat kausalitet vid skada orsakad av artificiell intelligens utvecklas i nästkommande kapitel. Slutsatsen är därmed att det kan bli svårt för den skadelidande att dels visa att denne har drabbats av en ersättningsgill skada, dels utpeka ett ansvarssubjekt. Därav är det

---

²⁷ <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/artificiell-intelligens> (08-09-2021); Bertolini m.fl., 2020, s.16.

civilrättsliga ansvaret för skador orsakade av artificiell intelligens en högaktuell fråga.²⁸

---

²⁸ Europeiska kommissionen, Vitbok om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende (COM (2020) 65 final), s. 1-14.

3 Förutsättningar för skadestånd

3.1 Allmänt om skadeståndsrätten

Skadestånd är den ersättning som utgår till den skadelidande för den skada som skadevållaren har orsakat. Den skadelidande ska genom skadeståndet sättas i samma position som om skadan aldrig hade inträffat. Den lagstiftning som utgör själva navet i skadeståndsrätten, skadeståndslagen, är dispositiv vilket betyder att avtal och speciallag ska tillämpas före skadeståndslagens bestämmelser. Vidare skiljer skadeståndsrätten på skador som uppstått i *inomobligatoriska* förhållanden respektive vid *utomobligatoriska* situationer. I ett inomobligatoriskt förhållande föreligger ett avtal mellan skadevållaren och den skadelidande som specifikt reglerar skadeståndsfrågan. Vid utomobligatoriska skadeincidenter föreligger inget avtal som specifikt reglerar skadeståndsfrågan. Skadeståndslagen är tillämplig först när alla andra lagar och eventuella avtal inte reglerar skadeincidenten. Därtill ska tilläggas att skadeståndslagen är en ramlag. Det innebär att skadeståndslagen anger de grundläggande reglerna för skadestånd. Därför utvidgas skadeståndslagen av såväl rättspraxis som allmänna skadeståndsrättsliga principer.²⁹

Tvister där rätten till skadestånd prövas i domstol avser dispositiva tvistemål, det vill säga mål där parterna ansvarar för målets disposition och där förlikning mellan parterna är tillåten. I skadeståndsrättsliga mål har vanligen käranden, det vill säga den skadelidande parten, bevisbördan. Den skadelidandes bevisbörda innebär att den skadelidande har att bevisa att skada uppstått och att det finns ett tillräckligt starkt orsakssamband mellan omständigheterna som orsakat skadan och den uppkomna skadan. Det innebär följaktligen att för att domstolen ska kunna besluta om den skadelidande har rätt till ett skadestånd måste domstolen ta ställning till om skadevållaren agerat på det vis som den skadelidande har anfört. Svaranden,

---

²⁹ Hellner; Radetzki, 2021, s. 23-24; s. 27.

det vill säga ansvarssubjektet för skadan, kan ha bevisbördan för vissa påståenden.³⁰

Som konstaterats i föregående kapitel kan det i framtiden uppstå svårigheter för den skadelidande att visa att den har drabbats av en ersättningsgill skada när skadan orsakats av någon form av artificiell intelligens.³¹ Denna problematik är i och för sig inte unik. Miljöskador är ett exempel på skador med liknande problematik där särskild skadeståndsrättslig reglering erfordrats.³² I detta kapitel redogörs det för de förutsättningar som i dagsläget behöver uppfyllas för att den skadelidande ska kunna få ersättning för sin skada som orsakats av artificiell intelligens.

3.2 Fiktiv skadeincident

För att illustrera de förutsättningar som behöver uppfyllas för att den skadelidande ska erhålla ersättning för sin skada görs utredningen av gällande rätt utifrån följande fiktiva skadeincident:

Irma bor i bostadsrättsföreningen Jugoslaven. Bostadsrättsföreningen har gjort omfattande investeringar för att på så vis sänka underhållskostnaderna för fastigheten. Ett led i detta var att reducera antalet arbetstimmar för vaktmästaren. För att uppnå detta mål investerades det i en robotgräsklippare som helt styrs av artificiell intelligens. Till skillnad från robotgräsklippare av tidigare version är bostadsrättsföreningens moderna robotgräsklippare helt autonom. Robotgräsklipparen har ingen begränsningskabel utan vet själv var den ska klippa. Därutöver avgör robotgräsklipparen själv när gräset behöver klippas för att få en så optimal gräsmatta som möjligt. Robotgräsklipparen har en sensor som gör att den vänder i det fall någon person eller något djur befinner sig på gräsmattan. Robotgräsklipparen installerades av bostadsrättsföreningens fastighetsförvaltare.

En varm sommardag befann sig Irma och hennes grill på bostadsrättsföreningens gräsmatta. Plötsligt körde robotgräsklipparen mot

---

³⁰ Nordh, 2012 s. 781; Andersson, 2013b, s. 59-61.

³¹ Se kapitel 2, avsnitt 2.2.

³² Hellner; Radetzki, 2021, s 315-317.

Irma och skar in i hennes fot så pass djupt att det orsakade en kraftig blödning. En granne, som bevittnade händelsen, ringde larmcentralen. Irma fördes med ambulans till sjukhus för att sy igen såren. På sjukhuset konstaterades att skadan inte var livshotande och att såret skulle läka ihop, men att hon inte kunde stödja sig på foten under några dagar och att hon skulle uppleva smärtor den närmaste tiden. Av den anledningen fick hon inhandla smärtstillande för att döva smärtan. Därtill fick hon sjukskrivas de första två dagarna efter skadeincidenten eftersom hon inte kunde stödja sig på foten. Vad gäller Irmas privata grill välte robotgräsklipparen den och körde sedan över den varför grillen följaktligen totalförstördes.

Avtalet mellan Irma och bostadsrättsföreningen innehåller inte någon reglering som är tillämplig på denna skadeincident. Därmed fyller skadeståndslagen ut avtalet. Det finns inte något avtal mellan Irma och fastighetsförvaltaren eller mellan Irma och säljaren respektive tillverkaren av robotgräsklipparen.

Irma övervägde sina skadeståndsmöjligheter och beslutade därefter att först vända sig till tillverkaren av robotgräsklipparen med sitt ersättningsanspråk i enlighet med produktansvarslagen, eftersom lagen föreskriver ett rent strikt ansvar och därmed är den enklaste vägen till ersättning för skadorna i detta fall. Däremot har det efter skadeincidenten konstaterats att orsaken till händelsen var fel i robotgräsklipparens mjukvara som senare bedömts vara ett utvecklingsfel enligt 8 § 4 p. produktansvarslagen, som innebär att det fanns ett utvecklingsfel som inte kunnat förutses när produkten sattes i omlopp. Undantaget innebar att produktansvarslagen inte var tillämplig i detta fall. Därmed var tillverkaren av robotgräsklipparen inte skyldig att ersätta Irmas skador.

Följaktligen regleras Irmas skadeincident av skadeståndslagen. Nedan görs en utredning av Irmas möjligheter att utkräva skadestånd utifrån de kriterier som skadeståndslagen uppställer och som utvecklats genom skadeståndsrättsliga principer, rättspraxis och doktrin.

3.3 Sak- och personskada

3.3.1 Allmänt om sak- och personskada

Ansvar för sakskada respektive personskada regleras i en gemensam bestämmelse vilket är 2 kap. 1 § skadeståndslagen.³³ Beräkningen av skadeståndets storlek regleras av skadeståndslagens femte kapitel. Någon definition av begreppet sakskada respektive personskada återfinns inte i skadeståndslagen.³⁴ Vägledning för att definiera begreppen återfinns i proposition till skadeståndslagen³⁵ samt rättspraxis.³⁶

Sett ur både ett kvantitativt och ekonomiskt perspektiv utgör personskador samt saksador de övervägande skadetyperna vid utomobligatoriska skador. Skadeståndslagen är anpassad främst till dessa två skadeformer. Därtill ska framhållas att ersättningen för personskador respektive saksador är socialt betydande. Det eftersom möjligheten till skadestånd för dessa skador är starkt kopplat till den mänskliga välfärden.³⁷

Med personskada menas fysiska eller psykiska skador på en fysisk person. För att vara ersättningsgill ska personskadan vara en direkt följd av den skadevållande handlingen. De fysiska kroppsskadorna kan dels avse direkta skador, exempelvis ett brutet ben, dels skador som framkallats genom exempelvis förgiftning eller strålning. En kroppsskada kan även vara förenad med en psykisk skada, exempelvis ett chocktillstånd. Emellertid kan en personskada föreligga även utan samband med en kroppsskada. Därtill kan lidande och obehag, som inte avser en direkt personskada, ersättas genom ett ideellt skadestånd. Den yttersta formen av personskada är dödsfall.³⁸

---

³³ Även 3 kap. 1-2 §§ SkL samt 3 kap. 4-5 §§ SkL reglerar ansvar för sak- respektive personskada men avser ansvar för annans vållande än skadevållarens egna vållande.

³⁴ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 5.1.3, JUNO (04-10-2021).

³⁵ Se prop. 1972:5 samt prop. 1975:12.

³⁶ Se till exempel NJA 1996 s. 68 och NJA 2006 s. 738.

³⁷ Hellner; Radetzki, 2021, s. 99.

³⁸ Prop. 1975:12, s. 20.

Med sakskada avses fysiska skador på fast egendom eller lösöre. Exempel på sakskada är ett nedbrunnet hus, en bil som tillfogats bucklor samt förgiftat livsmedel. Även skador som inte förefaller vara självklara sakskador kan klassificeras som sakskador. Förlust eller tillfällig förlust av ett föremål utgör också en sakskada.³⁹ Ett annat exempel är när ett defekt föremål sammanfogats med ett oskadat föremål kan helheten under vissa förhållanden bedömas som en sakskada.⁴⁰ Ytterligare ett exempel är estetiska förändringar som inte påverkar sakens funktion. Svea hovrätt utdömde ett skadeståndsansvar i ett fall vid estetisk skada på redan skadad egendom. En personbil var avsevärt repad sedan tidigare. I fallet hade den tilltalade repat sidan av personbilen ytterligare. Den tilltalade dömdes sedermera för skadegörelse och ålades ett solidariskt skadeståndsansvar för sakskadan med de som tidigare skadat personbilen.⁴¹

3.3.2 Irma och robotgräsklipparen

Vad gäller den fiktiva skadeincidenten föreligger ingen svårighet att definiera skadorna i detta fall. Irma har obestridligen drabbats av både en person- och en sakskada. Personskadan avser det sår och den blödning som robotgräsklipparen orsakat. I personskadan ingår också ersättning för medicineringen samt sjukskrivningen. Sakskadan utgörs av den totalförstörda grillen.

3.4 Objektiva förutsättningar för skadestånd

3.4.1 Allmänt om objektiva förutsättningar för skadestånd

Objektiva förutsättningar för skadestånd innebär villkor som är oberoende av enskilda, personliga förhållanden på skadevållarens sida.

Förutsättningarna för skadestånd kan utredas utan att bedöma frågan om

---

³⁹ Conradi, 1986, s. 172.

⁴⁰ Se NJA 1996 s. 68.

⁴¹ Se RH 2015:23.

skadevållarens individuella egenskaper eller förståelse för risken för skadan. Om de objektiva förutsättningarna för skadestånd föreligger utreds de subjektiva förutsättningarna för ansvar därefter. De subjektiva förutsättningarna kan sammanfattas som uppsåt eller oaktsamhet, alternativt med det gemensamma begreppet culpa.⁴²

En första förutsättning för skadestånd är att skadan är skadeståndsrättsligt erkänd. Obehag och vissa former av lidande utgör förvisso personskador för den enskilde men är exempel på skador som i regel inte erkänns som ersättningsgilla skador enligt skadeståndsrätten. Ytterligare en fundamental förutsättning för skadestånd är att skadan ska ha drabbat någon annan än den potentiella skadevållaren. Den som har skadat sin egen egendom eller tillfogat sig själv en skada blir varken berättigad eller förpliktad att utge ett skadestånd. Det finns emellertid undantag från denna huvudregel.⁴³ Vidare är ytterligare en betydande ansvarsförutsättning att skadevållaren hade en plikt att handla på ett sådant sätt att skada inte uppstår. Termen plikt och innebörden av termen är inte avsedd att vara vägledande i skadeståndsbedömningen utan snarare en omskrivning för att en handling eller passivitet ska föreligga vid skada.⁴⁴

3.4.2 Handling eller passivitet?

Skadeståndslagens 2 kap. 1 § anger att *”Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan”*.

Begreppet *vålla* är en gemensam beteckning för handling eller passivitet som kan föranleda ett skadeståndsansvar. Det innebär ett handlande som, sett ur ett objektiva perspektiv, skiljer sig från det önskvärda handlandet.⁴⁵

Vad gäller aktiva handlingar, det vill säga handlingar som medför ett direkt handlande i en kedja av händelser, är var och en skyldig att beakta risken för den skada som kan uppstå. Vid skada som uppstått till följd av passivitet är

---

⁴² Hellner; Radetzki, 2021, s. 105-106.

⁴³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 106-107.

⁴⁴ Andersson, 2013b, s. 41-44.

⁴⁵ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 2.1.2, JUNO (08-10-2021).

bedömningen betydligt mer komplicerad. I skadeståndsrättslig mening innebär passivitet en underlåtenhet att företa en viss handling. Huvudregeln är att det i utomobligatoriska situationer förutsätts en aktiv handling för skadeståndsansvar.⁴⁶ Enbart i undantagsfall kan passivitet resultera i ett skadeståndsansvar.⁴⁷

3.4.3 Irma och robotgräsklipparen

Redan här kan problem uppstå för Irmas möjligheter till skadestånd. Som anfördes i beskrivningen av den fiktiva skadeincidenten är robotgräsklipparen helt autonom. Däremot har robotgräsklipparen ingen egen rättshandlingsförmåga.⁴⁸ Vems handling eller passivitet ska skadeståndstalan då grundas på?

3.5 Adekvat kausalitet

3.5.1 Definition av begreppet och dess tillämpning i praktiken

Adekvat kausalitet innebär ett orsakssamband mellan den företagna handlingen alternativt passiviteten och den uppkomna skadan. Följaktligen kan adekvat kausalitet betraktas som en gemensam förutsättning för skadestånd. Kravet på adekvat orsakssamband föranleder en fråga om huruvida skadeståndsskyldighet faktiskt föreligger. Orsakssambandet är även relevant vid bedömningen om en skada i realiteten är ersättningsgill. Därmed är adekvat kausalitet relevant för såväl bedömningen av förutsättningarna för skadestånd som för beräkning av skadeståndets storlek.⁴⁹ Rörande beviskrav och adekvat kausalitet gäller att den skadelidandes förklaring av händelseförloppet ska förefalla klart mer sannolik än motpartens förklaring.⁵⁰

---

⁴⁶ Hellner; Radetzki, 2021, s. 108-109.

⁴⁷ Se exempelvis NJA 2013 s. 145.

⁴⁸ Se närmre om rättshandlingsförmåga i kapitel 4 avsnitt 4.3.1.

⁴⁹ Schultz, 2013, s. 1024; Schultz, 2011, s. 468.

⁵⁰ NJA 2013 s. 145.

Begreppet adekvat kausalitet är däremot vilseledande. Det eftersom begreppet ger uppfattning av att *ett* specifikt rekvisit uppställs vid bedömningen. Begreppet adekvat kausalitet utgörs i realiteten av två olika förutsättningar. Den första förutsättningen är kravet på *kausalitet*, vilket är ett krav på orsakssamband mellan ansvarsgrunden och skadan. Den andra förutsättningen är *adekvans*, det vill säga krav på att orsakssambandet ska ha en viss beskaffenhet.⁵¹

Den faktiska orsaksbedömningen rör i praktiken enbart kausaliteten. Orsaksbedömningens syfte är således att bedöma om ansvarsgrunden orsakat, alternativt bidragit till att orsaka, skadans inträffande. Därmed tar orsaksbedömningen fram omständigheter och förhållanden som på något sätt inverkat på skadeförloppet. Adekvansbedömningens avsikt är att skala bort följder som är för avlägsna för att ha bidragit till skadeförloppet.⁵²

Ett karaktäristiskt orsaksförlopp kännetecknas dels av att skadan uppstått genom att en händelse föranleder en annan händelse, dels av att denna skada inte skulle inträffat om inte en viss händelse inträffat. Att föra ett brinnande värmeljus till ett papper resulterar i de flesta fall i att pappret börjar brinna. Därmed kan slutsatsen dras att pappret inte skulle ha börjat brinna om värmeljuset inte förts till pappret. Adekvat kausalitet föreligger därmed. Det förutnämnda exemplet illustrerar en okomplicerad orsaksbedömning. I realiteten är bedömningen oftast komplex, i synnerhet när det råder osäkerhet om vad som skett eller vad som skulle kunna ha skett.⁵³

I rättspraxis har analysen av kausalitetsfrågorna gjorts utifrån uttrycken *tillräcklig betingelse* respektive *nödvändig betingelse*. Med tillräcklig betingelse för en annan händelse menas att den första händelsen resulterar i den andra händelsen. Nödvändig betingelse innebär att den senare händelsen inte skulle inträffat om den första händelsen i skadeförloppet inte hade

---

⁵¹ Schultz, 2011, s. 468.

⁵² Schultz, 2011, s. 468.

⁵³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 190.

inträffat. Modern skadeståndsrättslig doktrin samt rättspraxis refererar emellertid sällan till dessa begrepp.⁵⁴

3.5.2 Problem med bedömning av adekvat kausalitet

Bedömningen av huruvida adekvat kausalitet föreligger blir än mer komplex om det föreligger konkurrerande skadeorsaker. Att det föreligger konkurrerande skadeorsaker innebär att det finns flera tillräckliga betingelser för att skadan alternativt för att en del av skadan skulle inträffa. Om det föreligger konkurrerande skadeorsaker innebär det att varje händelse varit tillräcklig för att orsaka skadan alternativt delskadan. Det medför också att det inte kan konstateras att någon av händelserna varit nödvändig för att skadan eller delskadan skulle uppstå. Således ska det vid en bedömning av adekvat kausalitet i en skadeincident, om konkurrerande skadeorsaker föreligger, tas hänsyn till om skadan kan anses vara fullbordad. Det eftersom orsaken då inte konkurrerar med orsaken till en senare inträffad skada.⁵⁵

Med tiden har också nya problem uppstått vid bedömningen av adekvat kausalitet där en analys av tillräckliga respektive nödvändiga betingelser inte längre räcker. Det i synnerhet till följd av den internationella utvecklingen på området. Som exempel kan multipel kausalitet nämnas. I moderna skadeincidenter är det inte sällan förekommande att orsakerna till en skada är mångfaldiga och svårbevisade. Det resulterar således i att kausalitetsfrågorna framställer andra problem än som hittills avhandlats i svensk praxis. Ett annat exempel är statistisk kausalitet som innebär att en skada statistiskt sett uppstått till följd av en viss skadefaktor som i sin tur inte kan bevisas.⁵⁶

---

⁵⁴ Schultz, 2011, s. 469-470.

⁵⁵ Hellner; Radetzki, 2021, s. 208.

⁵⁶ Hellner; Radetzki, 2021, s. 214-215.

3.5.3 Irma och robotgräsklipparen

Vad gäller frågan om adekvat kausalitet i den fiktiva skadeincidenten kan det konstateras att det väckts ett antal skadeståndsrättsliga frågor. Vad är det för handling eller passivitet som ska ligga till grund för bedömningen av den adekvata kausaliteten? Hur ska Irma någonsin kunna ta reda på vad som gick fel i systemet hos den artificiella intelligensen som i sin tur orsakade skadorna? I denna del av skadeståndstalan uppstår omfattande bevissvårigheter som i sin tur försvarar Irmas möjligheter till skadestånd.

3.6 Culpabedömning

3.6.1 Allmänt om culpabedömning

För skadeståndsansvar vid sak- och personskada förutsätts att de subjektiva rekvisiten, uppsåt eller vårdslöshet, är uppfyllda. De subjektiva rekvisiten burkar gemensamt betecknas som culpa. Följaktligen innebär ansvar enligt culparegeln ett skadeståndsansvar för antingen uppsåt eller oaktsamhet.⁵⁷ För att avgöra om de subjektiva rekvisiten för skadeståndsansvar är uppfyllda görs en culpabedömning. Vid en culpabedömning tas hänsyn till en mängd olika omständigheter och förhållanden. En culpabedömning kan utföras på två olika sätt, endera genom en normbunden culpabedömning eller en fri culpabedömning.⁵⁸

3.6.2 Normbunden culpabedömning

En normbunden culpabedömning sker främst utifrån specificerade normer som återfinns primärt i lagar, förordningar och föreskrifter. Även sedvana och prejudikat kan ligga till grund för en normbunden culpabedömning. För att dessa författningar, prejudikat eller sedvänjor ska vara tillämpliga i den normbundna culpabedömningen måste de skydda den skadelidandes

---

⁵⁷ Dahlman, 2000, s. 9-11.

⁵⁸ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.3.1 till 2 kap. 1 § SkL, JUNO (22-10-2021).

ekonomiska intressen.⁵⁹ Metodansvar, som exempelvis advokater och andra rådgivare har, faller också in under den normbundna culpabedömningen. Ett metodansvar innebär ett ansvar att göra erforderliga undersökningar av rättsläget.⁶⁰

När en skada uppkommit till följd av ett handlande som är straffrättsligt sanktionerat eller ett handlande som strider mot annan författning anses handlandet i regel också som culpöst i skadeståndslagens mening enligt en normbunden culpabedömning. Däremot kan en konkret culpabedömning erfordras trots detta. Att en skadevållare brutit mot en fastställd norm innebär följaktligen inte att en avvägning av de omständigheter som ligger till grund för skadan inte analyseras närmare. Det kan exempelvis finnas en giltig ursäkt för skadevållarens beteende.⁶¹

3.6.3 Fri culpabedömning

I det fall det inte finns någon författning, prejudikat eller sedvana som culpabedömningen kan baseras på ska en fri culpabedömning utföras. I svensk rätt görs normalt culpabedömningen utifrån följande fyra faktorer:

1. Risken för skada.
2. Den eventuella skadans storlek.
3. Möjligheterna att förhindra skadan.
4. Den skadevållande partens möjlighet att inse risken för skada.

Utgångspunkten i bedömningen är risken för skada. Ju större sannolikheten för skadan är och dessutom för omfattande skada, desto högre ställs kraven på att en handling ska underlåtas att vidtas eller att åtgärder ska vidtas för att undvika skadan. Andra punkten, skadans storlek, korrelerar inte med skadeståndets storlek. Den tredje respektive den fjärde punkten ska bedömas med hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet. Vid en fri

---

⁵⁹ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.3.2 till 2 kap. 1 § SkL, JUNO (22-10-2021).

⁶⁰ NJA 2019 s. 877.

⁶¹ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.3.2 till 2 kap. 1 § SkL, JUNO (22-10-2021).

culpabedömning ska en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i fallet utföras utifrån de ovanstående fyra punkterna.⁶²

3.6.4 Irma och robotgräsklipparen

I den fiktiva skadeincidenten med Irma och robotgräsklipparen är det uppenbart att ett uppsåt inte ligger till grund för skadan. Således får culpabedömningen ta sikte på det vårdslösa beteendet. Däremot är frågan vems culpösa beteende ligger till grund för skadan? Vidare är det svårt att göra en normbunden bedömning i detta fall då det inte finns några särskilda författningar som ligger till grund för hur en robot ska agera. Även en fri culpabedömning medför svårigheter ur ett bevishänseende.

3.7 Medvållande och jämkning av skadeståndet

3.7.1 Allmänt om jämkning av skadestånd

Trots att en domstol finner att en skadelidande har rätt till skadestånd kan denna ersättning jämkas. Enligt 6 kap. 1 § skadeståndslagen, som ger uttryck för en allmän skadeståndsrättslig princip, kan ett skadestånd jämkas till följd av den skadelidandes egen medverkan till skadan. Grunden till principen om jämkning kan uttryckas som att om den skadelidande, i betydande utsträckning, medverkat till sin skada är det följaktligen skäligt att den skadelidande får ansvara för sin skada, antingen för hela skadan eller en del av skadan.⁶³ Viktigt att poängtera är att regeln om jämkning av skadestånd inte är tvingande enligt skadeståndslagen utan enbart en möjlighet. Förutsättningarna för jämkning till följd av den skadelidandes medvållande är högt ställda, i synnerhet vid personskada.⁶⁴ Detta till skillnad från skadeståndsrättslig speciallag, exempelvis

---

⁶² Andersson, 2013a, s. 69-72.

⁶³ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.1. till 6 kap. 1 § SkL, JUNO (10-11-2021).

⁶⁴ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 6.1.1, JUNO (18-10-2021).

produktansvarslagen, där enbart enkel vårdslöshet förutsätts för jämkning av ersättningen.⁶⁵

Den skadeståndsrättsliga bestämmelsen om jämkning interagerar även med andra skadeståndsrättsliga grundsatser avseende den skadelidandes agerande och dess betydelse för skadeståndets omfattning. Ett sådant exempel är den skadelidandes plikt att begränsa sin skada. I det fall den skadelidande inte iakttar sin skadebegränsningsplikt kan skadeståndet jämkas helt eller delvist. Däremot skiljer sig förutsättningarna för jämkning till följd av medvållande respektive förutsättningarna för jämkning till följd av att skadebegränsningsplikten inte har iakttagits. Ett exempel är att jämkning till följd av medvållande till skadan tar sikte på förhållanden vid skadeincidenten, i synnerhet den skadelidandes handling eller passivitet innan skadans inträffande. Det till skillnad från jämkning till följd av skadebegränsningsplikten som främst tar sikte på hur den skadelidande agerat efter att skadan uppstått.⁶⁶

3.7.2 Jämkning vid personskada

Jämkning av skadestånd vid personskada enligt 6 kap. 1 § 1 st. skadeståndslagen förutsätter antingen uppsåt eller grov vårdslöshet alternativt annan vårdslöshet i förening med rattfylleri på den skadelidandes sida. Den skadelidande svarar enbart för sin egen oaktsamhet.⁶⁷ Tröskeln för jämkning av personskada är hög eftersom bestämmelsen förutsätter vårdslöshet av mycket allvarlig grad och betydande likgiltighet för sitt eget liv och hälsa.⁶⁸

---

⁶⁵ Dufwa, Produktansvarslag (1992:18) lagkommentar 60 till 10 § PAL, JUNO (12-11-2021).

⁶⁶ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.1. till 6 kap. 1 § SkL, JUNO (10-11-2021).

⁶⁷ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 6.1.1, JUNO (18-10-2021).

⁶⁸ Prop. 1975:12, s. 133.

3.7.3 Jämkning vid sakskada

Vid jämkning av skadestånd för sakskada till följd av den skadelidandes medvållande enligt 6 kap. 1 § 2 st. skadeståndslagen är tröskeln emellertid inte lika hög. En jämkning av skadeståndet sker, enligt 6 kap. 1 § 3 st. skadeståndslagen, utefter vad som är rimligt med beaktande av graden vållande på båda sidor och därtill omständigheterna i övrigt. Till skillnad från personskada kan passiv identifikation bli aktuellt vid jämkning av sakskada. Det innebär att skadeståndet för sakskada kan jämkas på grund av annans medvållande än den skadelidandes. Ett konkret exempel är om en arbetsgivares utrustning skadas av tredje man men en arbetstagare har varit medvållande. Arbetsgivaren, som innehar utrustningen, är den skadelidande parten. Skadeståndet jämkas dock till följd av arbetstagarens medvållande precis som om arbetstagaren själv hade varit medvållande till sakskadan. Således är jämkning för skadestånd avseende sakskada betydligt enklare.⁶⁹

3.7.4 Irma och robotgräsklipparen

Vad gäller skadeincidenten med Irma och robotgräsklipparen är det osannolikt att en jämkning av skadeståndet skulle aktualiseras. Det finns inget som tyder på att Irma varit medvållande till varken sin sakskada eller sin personskada. Inte heller är det möjligt att jämka skadeståndet till följd av den allmänna skadeståndsrättsliga principen om den skadelidandes skadebegränsningsplikt.

3.8 Sammanfattande analys

Inledningsvis kan det konstateras att förutsättningarna för skadestånd enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen är tämligen högt ställda. Att bevisa att en ersättningsgill skada föreligger placerar onekligen den skadelidande i en juridisk uppförsbacke. Den juridiska uppförsbacken för den skadelidande kännetecknas av bevisbördans placering i skadeståndsrättsliga mål. Att

---

⁶⁹ Hellner; Radetzki, 2021, s. 224.

bevisa att en ersättningsgill skada föreligger är, generellt sett, långt ifrån enkelt. Att bevisa att den skadelidande är berättigad ett skadestånd blir än mer komplext när artificiell intelligens orsakat eller bidragit till att orsaka skadan.

Det första steget i bedömningen av om en ersättningsgill skada föreligger är att klassificera vilken typ av skada som har orsakats. I den fiktiva skadeincidenten förelåg inga svårigheter i att göra denna klassificering. I andra fall kan svårigheterna för den skadelidande att erhålla ersättning för sin skada börja redan i detta steg, vilket har exemplifierats i rättspraxis. Problematiken aktualiseras i synnerhet vid sakskador där avgränsningen till ren förmögenhetsskada kan leda till klassificeringsproblematik. Däremot förefaller bedömningen av skadetyper inte försvåras i det fall den artificiella intelligensen orsakat skadan eftersom bedömningen inte är avhängig av vem eller vad som har orsakat skadan.

Nästa steg i bedömningen av om en ersättningsgill skada föreligger är att utreda om de objektiva förutsättningarna för skadeståndsansvar är uppfyllda. Att visa att de objektiva förutsättningarna för skadeståndsansvar är uppfyllda innebär att den skadelidande ska visa att skadan uppstått till följd av annans företagande av en handling alternativt passivitet att företa en viss handling. I denna del uppstår två skilda svårigheter för den skadelidande, i synnerhet vid skador orsakade av artificiell intelligens. Dels uppstår svårigheter för den skadelidande att bevisa att skadan orsakats av en viss handling eller passivitet, dels att visa vems handling eller passivitet som har orsakat skadan. Vid skador orsakade av artificiell intelligens kopplar denna bedömning starkt till frågan om skadevållare och ansvarssubjekt. Den artificiella intelligensen utvecklas till en mer autonom teknologi vilket den fiktiva skadeincidenten exemplifierar. Däremot har den artificiella intelligensen ingen egen rättskapacitet och därigenom inte heller en egen rättshandlingsförmåga. En komplex fråga vid skador orsakade av artificiell intelligens är följaktligen vems handling eller passivitet som har orsakat skadan.

Ett nästa steg i bedömningen är att bedöma kausalitetsförhållandet. Frågan att utreda i detta steg är huruvida adekvat kausalitet föreligger mellan handlingen alternativt passiviteten som påstås orsakat skadan. Vid skador orsakade av artificiell intelligens är bedömningen avhängig av graden autonomi hos den artificiella intelligensen. När den artificiella intelligensen agerar självständigt är frågan i skadeståndsrättsliga fall i vilken utsträckning en fysisk person, alternativt en juridisk person genom en fysisk person, påverkat händelseförloppet samt den handling eller passivitet som orsakat skadan. Om en skada uppstått till följd av att den artificiella intelligensen exempelvis i ett led felaktigt programmerats eller matats med otillräcklig data är frågan om det faktiskt föreligger adekvat kausalitet mellan programmerarens brister i arbetet och den skada som har uppstått. Därmed finns även i bedömningen av den adekvata kausaliteten stark koppling till frågan om skadevällare och ansvarssubjekt, vilket exemplifierats genom den fiktiva skadeincidenten.

Nästa steg i bedömningen är att utreda om de subjektiva rekvisiten för skadestånd uppfyllts. Precis som ovan anförts görs det genom en culpabedömning, antingen genom en normbunden culpabedömning eller en fri culpabedömning. Återigen återkommer problematiken med vem som bär ansvaret för den eventuella culpan. Vidare är svaret på frågan om hur man ska se på culpa i förhållande till artificiell intelligens oklart. Frågan är dels vems culpa som ska ligga till grund för bedömningen i ett skadeståndsrättsligt mål, dels vad som faktiskt anses vara culpöst beträffande artificiell intelligens. Ett fel hos den artificiella intelligensen kan vara mycket svårt att upptäcka och även svårt att förebygga. Om den artificiella intelligensen till exempel matats med otillräckliga data är frågan om det verkligen uppstått till följd av ett culpöst agerande. Följaktligen försvåras culpabedömningen väsentligen om skadan orsakats till följd av någon form av artificiell intelligens. Ytterligare svårigheter i detta steg är att ta fram bevis som styrker att culpa föreligger. Det eftersom denna typ av bevisning sannolikt utgör företagshemlighet som den skadelidande inte kan få tag på.

Vad gäller jämkning vid medvållande till sak- eller personskada är kraven för att detta ska aktualiseras relativt högt ställda, i synnerhet när det rör sig om en personskada. Enligt min uppfattning skiljer sig inte bedömningen av frågan om jämkning i det fall den artificiella intelligensen orsakat skadan. Däremot skulle man kunna tänka sig att förutsättningarna för jämkning, vid skador orsakade av artificiell intelligens, sänks som i produktansvarslagen. Ett argument för detta skulle kunna vara att en skadelidande, som själv använder någon typ av artificiell intelligens, måste anses ansvarig för en del av skadan till följd av medvetenheten om de risker som artificiell intelligens kan medföra.

Slutsatsen är därför att den skadelidandes möjligheter till skadestånd försvåras väsentligen i det fall skadan orsakats av artificiell intelligens. De överhängande problemen avser dels bevisvårigheter vid skador kopplade till artificiell intelligens, dels klassificeringsfrågor om vad som exempelvis anses vara culpöst eller när adekvat kausalitet kan anses vara uppfyllt vid skador orsakade av artificiell intelligens. För att kunna avgöra dessa frågor är det av väsentlig betydelse att det i fallet är utrett vem som ansvarar för de skador som den artificiella intelligensen orsakar. Det som framkommit i detta kapitel visar tydligt att identifiering av såväl en skadevållare som ett ansvarssubjekt, som inte behöver vara samma person, inte är tydligt i fall där artificiell intelligens orsakat skadan. Nästa kapitel tar därför sikte på att utreda frågan om ansvarssubjekt vid skada orsakad av artificiell intelligens.

4 Skadevållare, ansvarssubjekt och artificiell intelligens

4.1 Fiktiv skadeincident

För att illustrera de problem som uppstår gällande skadevållare respektive ansvarssubjekt vid skada orsakad av artificiell intelligens utgår framställningen fortsättningsvis från en utveckling av den fiktiva skadeincidenten som beskrevs i det föregående kapitlet:

Irma var förtvivlad när hon fick nyheten att hon inte kunde erhålla någon ersättning från tillverkaren av robotgräsklipparen eftersom produktansvarslagen inte var tillämplig. Hon vände sig därför till bostadsrättsföreningens styrelse med sitt skadeståndsanspråk. Styrelsen meddelade att de inte var intresserade av att ersätta Irma för hennes skador. De ansåg inte att bostadsrättsföreningen hade gjort något fel. Irma vände sig till sist till fastighetsförvaltaren som i sin tur menade att de inte kan vara ansvariga eftersom de enbart installerat robotgräsklipparen.

Vem är då ansvarssubjektet? Går det ens att utröna något skadeståndsansvar överhuvudtaget vid skador orsakade av artificiell intelligens? Det utreds i de efterföljande avsnitten i detta kapitel.

4.2 Skadevållare

Förutsättningarna för skadestånd redovisades i det föregående kapitlet. I korta drag krävs det att skadan har definierats, att en skadevållande handling eller passivitet identifierats samt att det råder adekvat kausalitet mellan handlingen eller passiviteten och den uppkomna skadan. Utöver detta ska handlingen eller passiviteten varit culpös. Att dessa förutsättningar för skadestånd är uppfyllda räcker däremot inte i praktiken för att ett skadestånd ska utbetalas. Skadeståndet måste utbetalas av någon som ansvarar för skadan. Därav måste även skadevållaren, det vill säga den part som har orsakat skadan, identifieras.⁷⁰

---

⁷⁰ Andersson, 2013b, s. 140.

4.3 Ansvarssubjekt

4.3.1 Vem kan vara ett ansvarssubjekt?

I 2 kap. 1 § skadeståndslagen anges att *den* som vållat sakskadnan eller personskadnan ska ersätta skadan, det vill säga att skadevållaren, eller ansvarig för denna, ska ersätta skadan. Bestämmelsens utformning och ordalydelse anger ingen begränsning avseende *vem* som kan anses vara ett ansvarssubjekt, det vill säga ansvarig för skadan, i skadeståndslagens mening.⁷¹ För att åläggas ett civilrättsligt ansvar, som ett skadeståndsansvar innebär, krävs emellertid rättskapacitet. Rättskapacitet innebär en förmåga att besitta rättigheter och skyldigheter. Fysiska personer, det vill säga människor, och juridiska personer, exempelvis aktieföretag, innehar rättskapacitet. Huvudregeln är att de fysiska och juridiska personer som har rättskapacitet har också en rättshandlingsförmåga. Den juridiska personens rättshandlingsförmåga kommer till uttryck genom ställföreträdare, som utgörs av fysiska personer. Rättshandlingsförmåga innebär en möjlighet att företa rättsliga handlingar som får rättsliga effekter, till exempel att ingå avtal. Däremot finns det undantag från denna huvudregel. Minderåriga personer, personer som är satta under förvaltare samt de som är satta i konkurs är exempel på rättssubjekt vars rättshandlingsförmåga är begränsad. Därmed är slutsatsen att ingen form av artificiell intelligens kan, i dagsläget, hållas civilrättsligt ansvarig för ersättningsgilla skador.⁷²

4.3.2 Flera ansvarssubjekt

Det är även möjligt att flera personer, såväl fysiska som juridiska personer, är ansvariga för en och samma skada.⁷³ I svensk rätt kallas detta för solidariskt skadeståndsansvar. När flera ansvarssubjekt finns kan den skadelidande vända sig med sitt krav till ett valfritt ansvarssubjekt som sedan har regressrätt gentemot de andra ansvarssubjekten som ansvarar

---

⁷¹ Se ordalydelsen 2 kap. 1 § SkL.

⁷² Persson, 2020, s. 135-136.

⁷³ 6 kap. 4 § SkL.

solidariskt för skadan. För den skadelidande blir det en taktisk avvägning i frågan om vilket ansvarssubjekt den bör rikta sitt anspråk mot. Vilket ansvarssubjekt som har bäst betalningsförmåga är ofta avgörande vid denna avvägning.⁷⁴ Bestämmelsen om solidariskt ansvar innebär att graden av vållande vid culpaansvar inte tas i beaktande. Regeln är att i förhållande till den skadelidande ansvarar ansvarssubjekten solidariskt för hela skadan, oavsett olika grad av vållande av ansvarssubjekten.⁷⁵

4.3.3 Ansvar för eget vållande

4.3.3.1 Allmänt om ansvar för eget vållande

Precis som ovan anförts ska *den* som vållat en sakskada eller personskada, enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen, ersätta skadan. I praktiken är det inte alltid så. En skada kan ha vållats av en person, skadevållaren, men att ansvarssubjektet är en annan fysisk eller juridisk person. Därför delas det civilrättsliga ansvaret för skador upp i dels ansvar för eget vållande, dels ansvar för annans vållande. Skadeståndsansvaret avser i första hand ansvar för eget vållande. Ansvar för eget vållande kommer till uttryck i 2 kap. 1 § skadeståndslagen genom att ansvar för egen culpa uttrycks. Vad som anses vara en skadeståndgrundande culpös handling eller passivitet varierar med tiden. Av denna anledning måste en utredning av skadeincidenten genomföras för att fastställa om ett ansvar för det egna vållandet föreligger.⁷⁶

4.3.3.2 Organansvar

En variant av ansvar för eget vållande är organansvar, vilket ofta aktualiseras när juridiska personer utgör ansvarssubjektet. Organansvaret ska inte förväxlas med arbetsgivares principalansvar som tvärtom innebär ett ansvar för annans vållande.⁷⁷ Ett organansvar innebär att en

---

⁷⁴ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 6.4.1, JUNO (02-11-2021).

⁷⁵ Hellner; Radetzki, 2021, s. 235.

⁷⁶ Prop. 1972:5, s. 19-25.

⁷⁷ Se avsnitt 4.3.4.2.

ställföreträdares handlingar likställes med den juridiska personen. Ett aktiebolag ansvarar för handlingar som företagits av exempelvis styrelsen, den verkställande direktören eller annan behörig firmatecknare som handlat i egenskap av ett organ inom den juridiska personen. Organansvar regleras av culparegeln i 2 kap. 1 § skadeståndslagen, trots att ansvaret inte kommer till uttryck i lagrummet.⁷⁸

4.3.3.3 *Det allmännas skadeståndsansvar*

Artificiell intelligens har börjat användas vid myndighetsutövning. I Trelleborgs kommun har artificiell intelligens använts genom ett automatiserat beslutsfattande avseende försörjningsstöd.⁷⁹ Det allmänna har ett skadeståndsrättsligt ansvar, som klassificeras som ansvar för eget vållande, vid skador som uppstått till följd av myndighetsutövning och även vid annan verksamhet, exempelvis rådgivning.⁸⁰ Med det allmänna avses primärt stat och kommun där även landsting samt kommunalförbund omfattas av bestämmelsen.⁸¹ För att ansvar ska aktualiseras enligt denna bestämmelse förutsätts myndighetsutövning. Med myndighetsutövning menas ett beslut eller åtgärd från det allmännas sida som inneburit någon form av maktutövning.⁸² Har skada uppstått till följd av ett beslut eller åtgärd som inte klassificeras som myndighetsutövning gäller istället skadeståndslagens övriga bestämmelser.⁸³ Därutöver krävs för skadeståndsansvar fel eller försummelse i myndighetsutövningen. Denna culpabedömning skiljer sig emellertid från culpabedömningen när ett privaträttsligt subjekt är det skadeståndsrättsliga ansvarssubjektet. Det eftersom myndighetsutövning vanligen sker i enlighet med normer enligt ett visst förfarande som saknar motsvarighet när ett privaträttsligt subjekt är det skadeståndsrättsliga ansvarssubjektet.⁸⁴

---

⁷⁸ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 2.1.5, JUNO (02-12-2021).

⁷⁹ <https://www.lu.se/artikel/omstridda-trelleborgsmodellen-utvarderas> (16-11-2021).

⁸⁰ Se 3 kap. 2 § SkL.

⁸¹ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 3.2.1, JUNO (02-11-2021).

⁸² Prop. 1972:5, s. 498.

⁸³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 426.

⁸⁴ Hellner; Radetzki, 2021, s. 432.

4.3.3.4 *Undantag från ansvar för eget vållande*

Trots att var och en ansvarar för sin egen culpa finns det omständigheter som kan utesluta skadeståndsrättsligt ansvar. De omständigheter som kan utesluta ett skadeståndsrättsligt ansvar är nöd, nödvärn, tjänsteplikt och samtycke. Den mest intressanta och relevanta omständigheten som kan utesluta skadeståndsansvar, vid diskussion om skadeståndsansvar och artificiell intelligens, är samtycke.⁸⁵

Med samtycke avses primärt ett uttryckligt medgivande att råka ut för en viss skada. Ett konkret exempel som tas upp i doktrin är skadeincidenter vid sport och lek. Ett annat exempel är när en person olovligen tillträtt lokal där denne sedan skadats på någon av lokalens anordningar.⁸⁶ Samtycke regleras straffrättsligt.⁸⁷ Däremot kan fråga om undantag från skadeståndsansvar till följd av samtycke aktualiseras även utanför straffrättens område.⁸⁸

Ett uttryckligt samtycke kan avse risken för skada vilket är aktuellt vid exempelvis medicinska experiment. Även om ett uttryckligt samtycke inte har lämnats kan omständigheterna i fallet bekräfta ett konkluderat samtycke. Det kan till exempel röra sig om ett implicerat samtycke. Det förutsätts exempelvis inte att en hockeyspelare samtycker till risken för tacklingar. Däremot finns det en gräns för vad som anses vara ett samtyckt våld i en hockeymatch. Vid frågan om ett skadeståndsansvar föreligger, trots ett visst samtycke, behöver det utredas hur långt samtycket i realiteten sträcker sig. I andra hand får det utredas hur långt rättsordningen accepterar samtyckets inverkan. I modern skadeståndsrätt har även *accept av risken* aktualiserats, det vill säga ett accepterat risktagande. Det handlar om fall där den skadelidande insåg risken för skada men trots detta utsatte sig för denna risk. Således rör det sig om ett underförstått samtycke.⁸⁹

---

⁸⁵ Hellner; Radetzki, 2021, s. 117.

⁸⁶ Bengtsson, 1963, s. 267.

⁸⁷ Se 24 kap. 7 § BrB.

⁸⁸ Hellner; Radetzki, 2021, s. 121.

⁸⁹ Hellner; Radetzki, 2021, s. 121-122.

4.3.4 Ansvar för annans vållande

4.3.4.1 *Allmänt om skadeståndsansvar för annans vållande*

Ansvar för annans culpa kan dels finna stöd i lagstiftning, dels i rättspraxis. Ett skadeståndsrättsligt ansvar, som uppstått som en följd av någon annans vållande, brukar benämnas som principalansvar och finns i olika varianter. Nedan redogörs det för en variant av ansvar för annans vållande som kan vara aktuellt vid skador orsakade av artificiell intelligens.⁹⁰

4.3.4.2 *Arbetsgivares principalansvar*

En arbetsgivare ansvarar för de skador som dennes arbetstagaren vållar i tjänsten.⁹¹ Arbetsgivares principalansvar har motiverats genom att det ansetts att en arbetsgivare inte ska vara i stånd att delegera arbete till arbetstagare för att därigenom gå fri från skadeståndsrättsligt ansvar med delegeringen som grund. Av den anledningen ansåg lagstiftaren att arbetsgivaren vid skadeincidenter skulle identifieras med den skadevällande arbetstagaren.⁹²

I vissa fall kan det vara komplext att fastställa om skadevällaren de facto är arbetsgivarens arbetstagare. Ett kriterium för att det ska föreligga ett principalansvar är att den som utpekats som arbetstagare har stått under kontroll av den som påstås vara arbetsgivaren, alternativt ska skadevällaren varit i ett subordinationsförhållande till denne. Det är dock inte en förutsättning att arbetsgivaren direkt kontrollerar arbetstagarens arbete.⁹³ För att principalansvaret ska aktualiseras krävs att skadan som arbetstagaren vållat har uppstått i tjänsten. I denna del av utredningen ska dels utredas hur problematiskt det var att förutse att arbetstagaren skulle utföra en viss handling i samband med sitt arbete, dels vilka möjligheter till kontroll arbetsgivaren haft vid skadeincidenten.⁹⁴ Huruvida skadan faktiskt vållats i

---

⁹⁰ Prop. 1972:5, s. 23.

⁹¹ Se 3 kap. 1 § SkL.

⁹² Prop. 1972:5, s. 24.

⁹³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 153.

⁹⁴ Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 3.1.7, JUNO (02-11-2021).

tjänsten är inte alltid självklart. Även arbetstagares handlingar som skett utan att arbetstagaren har varit i tjänstgöring kan föranleda ett principalansvar.⁹⁵

Undantagsvis kan en arbetsgivare hållas skadeståndsrättsligt ansvarig för skador som vållats av en självständig aktör, eller dennes arbetstagare, som arbetsgivaren anlitat. Det innebär att arbetsgivaren inte kan delegera skadeståndsansvaret till en annan aktör om arbetsgivaren enligt lag är skyldig att upprätthålla säkerheten. Denna princip benämns som principen om *non-delegable duties* eller *icke-delegerbara förpliktelser*. Principen är även tillämplig när arbetsgivaren enligt avtal åtagit sig en specificerad uppgift.⁹⁶

4.3.5 Irma och robogräsklipparen

Efter ovanstående utredning av frågan om vem som kan vara en skadevållare respektive vem som kan vara ett ansvarssubjekt finns fortfarande inget konkret svar på Irmas fråga om vem som är ansvarssubjektet i hennes fall. Det är ostridigt att den artificiella intelligensen har vållat såväl sakskadorna som personskadan. Därmed är robotgräsklipparen att ses som skadeorsaken. Däremot är frågan om vem som är ansvarssubjektet, det vill säga den part som ska utbetala ett eventuellt skadestånd, fortfarande olöst. Eller kan det till och med röra sig om flera ansvarssubjekt som skulle ansvara solidariskt för skadorna?

Eftersom ingen i den fiktiva skadeincidenten vill kännas vid ett skadeståndsansvar är det slutligen upp till en domstol att avgöra frågan. Vad en domstol i dagsläget skulle komma fram till för avgörande i den fiktiva skadeincidenten är oklart. En möjlighet i framtiden, som försiktigt diskuterats i världen, är att den artificiella intelligensen direkt åläggs ett

---

⁹⁵ Se NJA 1948 s. 262.

⁹⁶ Prop. 1972:5, s. 220.

civilrättsligt skadeståndsansvar, vilket utreds i kapitlets nästkommande avsnitt.

4.4 Artificiell intelligens som rättssubjekt

4.4.1 Allmänt om artificiell intelligens som rättssubjekt

Som ovan konstaterats kan inte artificiell intelligens, i dagsläget, hållas skadeståndsrättsligt ansvarig för den skada som den orsakar. Den skadelidande får rikta sitt skadeståndsanspråk mot en fysisk eller juridisk person som har något ansvar för, eller som utövar någon kontroll över den artificiella intelligensen.

Den artificiella intelligensens kognitiva förmåga väntas fortsätta utvecklas exponentiellt i framtiden. Denna utveckling förväntas leda till att den artificiella intelligensens kognitiva förmåga överstiger den kognitiva förmågan hos fysiska personer. Det finns därför anledning att diskutera hur rättssystemet ska adaptera sig efter denna utveckling, särskilt ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. Att det är svårt att finna ett ansvarssubjekt vid skador orsakade av artificiell intelligens har tydligt framgått i detta kapitel. En möjlig lösning på detta skadeståndsrättsliga problem är att betrakta artificiell intelligens som ett rättssubjekt, det vill säga möjligheten för artificiell intelligens att inneha juridiska rättigheter samt skyldigheter.⁹⁷

4.4.2 Artificiell intelligens som elektronisk person

Vid implementering av ny teknik i samhället finns alltid en rädsla för vilka konsekvenser som kan uppkomma till följd av tekniken, där reaktionerna på den artificiella intelligensen inte har varit något undantag. Förlorad kontroll över den artificiella intelligensen, skador på människors liv och hälsa och i förlängningen fruktan för mänskligheten är några av de orosmoment som

---

⁹⁷ Santosuosso m.fl., 2012; van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018, s. 16-20.

den artificiella intelligensen genererat. De negativa effekterna av ny teknik tenderar att accentueras, i synnerhet när det råder okunskap om tekniken i fråga.⁹⁸

Precis som framkommit i såväl detta som det föregående kapitlet är det angeläget att utforska olika lagstiftningsmöjligheter avseende ansvaret för artificiell intelligens, sett ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. En lagstiftningsmöjlighet är att inför rättskapacitet för artificiell intelligens genom att tilldela tekniken statusen elektronisk person eller annan liknande benämning med tillkommande rättigheter och skyldigheter.⁹⁹

I vilken utsträckning rättssystemet måste anpassa sig till den artificiella intelligensen beror på samhällets behov. Om artificiell intelligens i framtiden utför handlingar som har rättslig effekt, det vill säga utför handlingar som får juridiska konsekvenser, finns det skäl att justera lagstiftningen efter denna tekniska utveckling. Det förutsätter dock att samhället skulle dra fördel av denna juridiska anpassning. I det fall utvecklingen av den artificiella intelligensen framskrider på förväntat vis, och i det förväntade tempot, är artificiell intelligens som elektronisk person en möjlighet för lagstiftaren att beakta.¹⁰⁰

Fysiska personer har alltid varit huvudaktörerna i rättssystemet. Däremot har företag, myndigheter, organisationer och därtill andra verksamheter givits benämningen juridisk person, med vilken följer rättskapacitet och rättshandlingsförmåga genom fysiska personer som ställföreträdare. Skälet till att dessa verksamheter givits benämningen juridisk person och de rättigheter och skyldigheter som följer av detta var eftersom lagstiftaren identifierade ett behov av att dessa verksamheter kunde hållas civilrättsligt ansvariga för sina juridiska handlingar. Således finns det ett utrymme att ifrågasätta och utreda behovet av juridisk status även för artificiell

---

⁹⁸ van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018, s. 16.

⁹⁹ van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018, s. 17-19.

¹⁰⁰ van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018, s. 17.

intelligens. Svaret på huruvida en juridisk status, som medför juridiska rättigheter och skyldigheter, behövs för den artificiella intelligensen är avhängig av en rad kulturella, ekonomiska och politiska omständigheter.¹⁰¹

4.4.3 Europaparlamentets syn på artificiell intelligens och elektronisk person

Europaparlamentet har diskuterat frågan om rättssubjektivitet för artificiell intelligens i en resolution med rekommendationer till kommissionen avseende civilrättsliga bestämmelser om robotteknik, som publicerades år 2017. Inledningsvis konstaterade Europaparlamentet i resolutionen att alltsedan Mary Shellys historia om Frankenstein har människosläktet strävat efter att bygga robotar som har mänskliga egenskaper. Nu produceras robotar som faktiskt har kognitiva egenskaper och en hög grad av autonomi. Av denna anledning konstaterade Europaparlamentet att det är av stor betydelse att lagstiftaren tar hänsyn till den artificiella intelligensens juridiska och etiska konsekvenser och det utan att den tekniska innovationen undertrycks.¹⁰²

I resolutionen med rekommendationer till kommissionen berör Europaparlamentet särskilt frågan om skadeståndsansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens. Precis som konstaterats i tidigare avsnitt i detta kapitel lyfter även Europaparlamentet faktumet att artificiell intelligens inte kan hållas ansvarig för skador den orsakar. Istället blir exempelvis tillverkaren, operatören, ägaren eller brukaren av den artificiella intelligensen civilrättsligt ansvarig för de skador som vållats. Europaparlamentet angav i resolutionen att de nuvarande reglerna avseende skadeståndsansvar inte är tillräckliga i skadeincidenter där den artificiella intelligensen i hög grad är autonom eftersom det inte går att avgöra vem som är ansvarssubjektet i sådana fall. Europaparlamentet uppmanade därför

---

¹⁰¹ van den Hoven van Genderen i Corrales, Fenwick & Forgó, 2018, s. 18-20.

¹⁰² Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

den Europeiska kommissionen att utreda möjligheterna till införandet av en elektronisk person för de mest sofistikerade och autonoma varianterna av artificiell intelligens.¹⁰³

4.5 Sammanfattande analys

Inledningsvis kan det konstateras att den fiktiva skadeincidenten med Irma och robotgräsklipparen tydligt illustrerar problematiken med att utpeka ett ansvarssubjekt vid skador orsakade av artificiell intelligens. Att den artificiella intelligensen blir skadevållaren i fall där den orsakar skada är ett sätt att se på den artificiella intelligensen. Däremot kan den artificiella intelligensen, i dagsläget, inte hållas civilrättsligt ansvarig för de skador som den orsakar. Den skadelidande får istället rikta sitt skadeståndsanspråk mot skaparen, ägaren, användaren av den artificiella intelligensen eller annat möjligt ansvarssubjekt. Att utpeka ett ansvarssubjekt förväntas bli allt svårare i takt med att den artificiella intelligensen blir en allt mer autonom aktör. Således är att utpeka ett ansvarssubjekt problematiskt redan nu och kommer sannolikt bli ännu svårare om lagstiftaren inte vidtar någon åtgärd.

Även i de fall där ett ansvarssubjekt utpekats kan det föreligga omständigheter som leder till att den skadelidande inte får ersättning för sin skada. Det mest intressanta undantaget, vid diskussion om skador orsakade av artificiell intelligens, är undantaget om samtycke. Frågan är om en argumentation om att den skadelidande har samtyckt till risken med användandet av artificiell intelligens skulle hålla i en svensk domstol. I den fiktiva skadeincidenten med Irma och robotgräsklipparen är undantaget om samtycke inte relevant. Däremot är det möjligt att detta undantag skulle kunna aktualiseras i andra fall där exempelvis en användare av en viss typ av artificiell intelligens konkludent samtycker till en skada till följd av medvetenheten av de möjliga riskerna med tekniken.

---

¹⁰³ Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

Även möjligheten till att kräva flera ansvarssubjekt för en och samma skada lyftes i kapitlet. Att flera personer, såväl fysiska som juridiska personer, kan hållas civilrättsligt ansvariga för en och samma skada underlättar för den skadelidande att få ersättning för sin skada. Däremot kan det, precis som i frågan om ett ansvarssubjekt, bli problematiskt att identifiera flera ansvarssubjekt med hänvisning till den artificiella intelligensens grad av autonomi.

I kapitlet lyftes även skadeståndsansvar vid myndighetsutövning. Vad gäller ansvar för myndighetsutövning är det inte otänkbart att myndighetsutövning sker genom ett helt automatiserat beslutstagande. Det är inte heller otänkbart att såväl sakskada som personskada kan uppstå till följd av ett automatiserat beslutstagande, däremot rena förmögenhetsskador i första hand. Frågan är då om det allmänna, i framtiden när den artificiella intelligensen blir än mer autonom, kan hållas civilrättsligt ansvarig för skadorna. Det eftersom det kan bli svårt att bevisa att skadeståndsansvar faktiskt kan föreligga för ett helt autonomt system, vilket vållar rättssäkerhetsproblem vid myndighetsutövning.

I kapitlet har även redogjorts för vad som gäller ifråga om ansvar för annans vållande, där arbetsgivares principalansvar särskilt lyfts fram. En fråga som skulle kunna aktualiseras är om en viss typ av artificiell intelligens kan likställas med en arbetstagare, vilket skulle innebära att arbetsgivaren identifieras med den skadevållande artificiella intelligensen och blir därmed ersättningsskyldig för de skador den artificiella intelligensen vållar. Därigenom skulle det bli enklare för den skadelidande att, i vissa fall, utpeka ett ansvarssubjekt. Däremot är det osannolikt att artificiell intelligens kan klassificeras som en arbetstagare enligt det nuvarande arbetstagarbegreppet. Även principen om icke-delegerbara förpliktelser skulle kunna aktualiseras vid skador orsakade av artificiell intelligens. Ett tänkbart scenario är att den artificiella intelligensen betraktas som en självständig aktör, för vilken arbetsgivaren likväl ansvarar för till följd av förpliktelser som inte kan delegeras.

Svårigheterna med att utpeka ett ansvarssubjekt föranleder en diskussion om juridisk status för artificiell intelligens, till exempel genom att tilldela artificiell intelligens statusen elektronisk person. Tanken om rättskapacitet för artificiell intelligens kan framstå som futuristisk. Faktum är att det finns rättslig grund att faktiskt diskutera denna möjlighet, vilket detta kapitel har bekräftat.

Såväl detta kapitel som arbetets föregående kapitel indikerar om ett behov av rättskapacitet hos artificiell intelligens. Däremot är detta avhängigt av en rad olika faktorer, exempelvis den artificiella intelligensens autonomi och kognitiva utveckling, den artificiella intelligensens effekt i samhället samt rättspolitiska åsikter och lagstiftarens inställning i diskussionen.

Tanken med artificiell intelligens som elektronisk person är intressant och i teorin en effektiv lösning av problemet avseende utpekandet av ett ansvarssubjekt och i förlängningen den skadelidandes möjlighet till ersättning. Däremot är frågan hur detta skulle fungera i praktiken. Ska alla former av artificiell intelligens tilldelas rättssubjektivitet? Hur fungerar det, i praktiken, när ett skadestånd ska betalas ut till en skadelidande part? Vem utbetalar skadeståndet och varifrån kommer dessa medel? En möjlig tanke är obligatorisk ansvarsförsäkring för artificiell intelligens. Däremot öppnar även detta alternativ upp för en rad olika problem, till exempel vem som ska anses vara försäkringstagaren.

Slutsatsen är att det inte hjälper att den artificiella intelligensen tilldelas rättskapacitet om det inte finns tillgångar till att utbetala skadestånd.

Artificiell intelligens som elektronisk person vållar omfattande praktiska frågor, där jag personligen inte ser några rimliga lösningar.

5 Rent strikt ansvar

5.1 Rent strikt ansvar och artificiell intelligens

I arbetets föregående kapitel har det konstaterats att vid skador orsakade av artificiell intelligens uppkommer vissa svårigheter vad gäller skadelidandes möjlighet att erhålla skadestånd. I detta kapitel redogörs för möjligheterna att ålägga ett ansvarssubjekt ett rent strikt ansvar vid skador som orsakats av artificiell intelligens, för att underlätta den skadelidandes möjlighet till skadestånd. Rent strikt ansvar kan föreskrivas genom lag eller rättspraxis. Därutöver kan rent strikt ansvar även föreskrivas i avtal, till exempel genom utfästelse om garanti. Lagstiftaren och HD har ofta reagerat på riskerna med ny och riskabel teknik genom att tilldela ansvarssubjektet ansvarsformen rent strikt ansvar.¹⁰⁴ Till exempel återfinns rent strikt ansvar avseende fordon¹⁰⁵, kärnkraftverk¹⁰⁶ och undantagsvis även för vattenledningar.¹⁰⁷ Europaparlamentet har uppmärksammat möjligheten till rent strikt ansvar vid skada orsakad av artificiell intelligens. Utöver detta har denna möjlighet inte utretts närmare. Rent strikt ansvar för artificiell intelligens är därmed en hittills outforskad möjlighet för att säkra den skadelidandes rätt till ersättning för sin skada.¹⁰⁸

5.2 Allmänt om rent strikt ansvar

Ett rent strikt ansvar innebär ett skadeståndsrättsligt ansvar oberoende av någons vållande. Det innebär följaktligen att den skadelidandes rätt till skadestånd uppstår direkt vid skadan utan att någon utredning av vållandet erfordras. Ett rent strikt ansvar innebär således ett avsteg från culpanormen som utgör huvudregeln i svensk skadeståndsrätt.¹⁰⁹ Culpanormen grundar

---

¹⁰⁴ Hellner; Radetzki, 2021, s. 167-170;

Expert Group on Liability and New Technologies, 2019, s. 25-27.

¹⁰⁵ Trafikskadelagen (1975:1410).

¹⁰⁶ Atomansvarighetslagen (1968:45).

¹⁰⁷ Se exempelvis NJA 1991 s. 720.

¹⁰⁸ Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL)).

¹⁰⁹ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.1.2 till 1 kap. 1 § SkL, JUNO (14-09-2021).

sig i den traditionella principen om att var och en ansvarar för sin egen oaktsamhet samt att skadan orsakas genom ett culpöst beteende. När ett rent strikt ansvar föreligger blir ansvarssubjektet skadeståndsrättsligt skyldig för samtliga skador som den skadevällande händelsen står i adekvat orsakssamband med.¹¹⁰

Med anledning av införandet av rent strikt ansvar, som följaktligen innebar ett avsteg från culpaprincipen, kunde två ansvarsformer som utgör varandras idealtypiska motpoler inom skadeståndsrätten identifieras. Vidare motiverades culpa genom *skuld* medan rent strikt ansvar motiverades genom *risk*. Den standardiserade riskbedömningen vid rent strikt ansvar, som är en konsekvens av åläggandet av ansvarsformen, innebär att risken betraktas som *väntad*. Det skiljer sig från culpaansvaret där risken normalt är *oväntad*. Denna åtskillnad mellan culpaansvar och rent strikt ansvar lever till viss del kvar även i dagens debatt. Däremot föreligger inte en lika tydlig skiljelinje idag. De två ansvarsformerna ses dock numera inte som varandras motsatser utan som två relativt likställda ansvarsformer vad gäller både funktion och rättspolitisk motivering.¹¹¹

Vilken form av ansvar som fördelaktigast uppfyller skadeståndets funktion, såväl i allmänhet som vid specifika skadeformer, är ett omdiskuterat ämne. Vid skärpning av skadeståndsansvaret stärks skadeståndets ersättande och pulveriserande funktion. Däremot finns en risk att detta sker på bekostnad av skadeståndets ekonomiska effektivitet. Därtill kan tendensen att undvika skador bli alltför vidsträckt vid ett mer frekvent åläggande av rent strikt ansvar.¹¹²

Dessutom finns ytterligare olägenheter med ett rent strikt ansvar. Ansvarsformen kan resultera i omfattande ekonomiska konsekvenser för den skadeståndsskyldige, även i de fall en ansvarsförsäkring tecknats. Det till

---

¹¹⁰ Hellner; Radetzki, 2021, s. 167;
Bengtsson; Strömbeck, 2021, avsnitt 2.1.1, JUNO (12-09-2021).

¹¹¹ Andersson, 2013a, s. 154-156.

¹¹² Andersson, 2013a, s. 154-156.

följd av att ansvarssubjektet kan åläggas ett ansvar trots att varken ansvarssubjektet själv eller dess eventuella arbetstagare gjort sig skyldig till någon form av vållande. Trots att en ansvarsförsäkring finns har dessa ofta ett tak, vilket i praktiken kan innebära att försäkringen inte täcker hela skadeståndet.¹¹³

Vid en bedömning av vilken ansvarsform som ska åläggas en viss typ av verksamhet, culpa eller rent strikt ansvar, ska ställning tas till om risken ska bäras av skadevållaren eller inte.¹¹⁴ Att föreskriva ett rent strikt ansvar torde ske efter en avvägning mellan rättspolitiska och rättstekniska skäl. I det fall riskerna föranleder en sträng aktsamhetsbedömning och omständigheterna rörande skadan är komplexa, finns det ur ett rättstekniskt perspektiv skäl som talar för ett rent strikt ansvar. Om en bedömning av vållandet, med beaktande av samtliga omständigheter som normalt analyseras, är ekonomiskt betungande finns också skäl för ett rent strikt ansvar.¹¹⁵ Vidare kan ett rent strikt ansvar motiveras ur ett rättsekonomiskt perspektiv genom att varje verksamhet bör ansvara för sina kostnader. Det eftersom intäkten från de risker som inte kan kontrolleras inte ska ske på någon annans bekostnad.¹¹⁶

5.3 Rent strikt ansvar genom lagstiftning

5.3.1 Allmänt om rent strikt ansvar genom lagstiftning

Rent strikt ansvar grundat på lag kan beskrivas som ett lappverk av diverse regler som antagits vid olika tidpunkter och i vissa fall i anslutning till internationella konventioner. Åläggandet av rent strikt ansvar genom lag har följaktligen syftat till att täppa till luckor i skadeståndsrätten. Ett flertal av de lagar som föreskriver ett rent strikt ansvar har i hög grad influerats av

---

¹¹³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 167-169.

¹¹⁴ Andersson, 2013a, s. 156-157.

¹¹⁵ Hellner; Radetzki, 2021, s. 169.

¹¹⁶ Andersson, 2013a, s. 153-154.

lagar som idag inte är gällande.¹¹⁷ Utgångspunkten är att rent strikt ansvar åläggs den som driver verksamheten. Om däremot ägaren och innehavaren av verksamheten inte är samma person behöver det fastställas om båda parter alternativt ena parten ska tilldelas ett rent strikt ansvar.¹¹⁸

Vid en översikt av den lagstiftning som föreskriver ett rent strikt ansvar är det tydligt att en övervägande del avser så kallad *farlig verksamhet*. Vad som i realiteten avses med farlig verksamhet är däremot oklart. Begreppet är emellertid återkommande vid diskussion om rent strikt ansvar. HD har uttalat att det inte finns någon allmän rättsgrundsats om rent strikt ansvar vid farlig verksamhet. Däremot har rent strikt ansvar påförts i synnerhet vid grannelagsrättsliga förhållanden samt i de fall där verksamheten som bedrivits bedömts vara av särskilt farlig karaktär.¹¹⁹ Ansvaret belastar primärt juridiska personer. Däremot finns det bestämmelser om rent strikt ansvar som inte avser farlig verksamhet och även sådan som ålägger fysiska personer ansvaret men som emellertid utgör en mindre del av det ersättningsrättsliga regelverket. Vidare är det rent strikta ansvaret i ett flertal fall förenad med en obligatorisk ansvarsförsäkring. Rent strikt ansvar genom lag återfinns i exempelvis atomansvarighetslagen (1968:45), lag (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart, elsäkerhetslagen (2016:732) samt järnvägstrafiklagen (2018:181). Effekten av ansvaret och dess innebörd skiljer sig åt i de olika lagarna.¹²⁰

5.3.2 Bergänsning av ansvaret

När ett rent strikt ansvar påförs ett rättssubjekt genom lagstiftning, med hänsyn till exempelvis den farliga verksamhet som bedrivs, omfattar ansvaret enbart skador som beror på de specifika riskerna som kopplar till verksamheten. I praktiken innebär detta till exempel att innehavaren av ett

---

¹¹⁷ Hellner; Radetzki, 2021, s. 170.

¹¹⁸ Hellner; Radetzki, 2021, s. 174.

¹¹⁹ Se NJA 1991 s. 720.

¹²⁰ Hellner; Radetzki, 2021, s. 170-171; Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.1.2 till 1 kap. 1 § SkL, JUNO (14-09-2021).

kärnkraftverk inte, enligt det rent strikta ansvaret i atomansvarighetslagen (1968:45), är rent strikt ansvarig för en skada som drabbar en arbetstagare i fikarummet. Inte heller täcker det rent strikta ansvaret i järnvägstrafiklagen (2018:181) att en tågresenär utsätts för brott av en annan tågresenär på perrongen. Vidare görs i vissa fall undantag från rent strikt ansvar som stadgats i lag i de fall skadan drabbar en rörelse av samma karaktär. Ett konkret exempel är om en elektrisk anläggning, som omfattas av rent strikt ansvar genom elsäkerhetslagen (2016:732), skadar en annan anläggning. Vid denna typ av skadeincidenter inträder istället ett culpaansvar.¹²¹

5.4 Rent strikt ansvar utan stöd i lag

Lagstiftaren har överlämnat till domstolarna att självständigt avgöra en rad betydande skadeståndsrättsliga frågor. I detta ingår även möjligheten för domstolarna att ålägga ett ansvarssubjekt med ett rent strikt ansvar, utan stöd i lag.¹²² Det har emellertid historiskt sett betraktats som radikalt och nästintill revolutionerade att föreskriva ett rent strikt ansvar utan stöd i lag.¹²³ Följaktligen är det naturligt att huvudregeln i svensk rätt är att rent strikt ansvar endast gäller om det finns särskild lagstiftning. Av samma anledning har HD i enbart ett begränsat antal fall valt att göra avsteg från huvudregeln genom att påföra en verksamhet ett rent strikt ansvar utan att ha stöd för detta i någon särskild författning.¹²⁴

5.5 Betydande rättspraxis

5.5.1 Översikt av rättspraxis om rent strikt ansvar

Det finns ingen gemensam nämnare för den rättspraxis där ansvarssubjektet ålagts ett rent strikt ansvar utan stöd i lag. De äldre rättsfallen har främst berört militärövningar av mer riskabel karaktär samt grävningar och

---

¹²¹ Hellner; Radetzki, 2021, s. 172-173.

¹²² Prop. 1972:5, s. 18-19.

¹²³ Hellner; Radetzki, 2021, s. 168.

¹²⁴ Schultz, Lexinos lagkommentar avsnitt 2.1.2 till 1 kap. 1 § SkL, JUNO (14-09-2021).

sprängningar. Det två sistnämnda skadeorsakerna regleras dock numera av miljöbalken. Således är det inte möjligt att utröna vilka särdrag som utmärker de rättsfall där HD föreskrivit ett rent strikt ansvar.¹²⁵

Generellt sett kan det dock konstateras att det har betydelse huruvida verksamheten som bedrivs anses vara farlig.¹²⁶ HD har emellertid i ett flertal fall påfört olika typer av verksamheter ett rent strikt ansvar trots att den verksamhet som bedrevs inte betraktades som farlig. Utgångspunkten att farlig verksamhet förutsätts för rent strikt ansvar har förändrats till en riskfördelningsbedömning där frågan är vem som ska anses vara en permanent riskbärare. Nedan följer en genomgång av relevant rättspraxis där rent strikt ansvar ålagts ett rättssubjekt utan stöd i lag.¹²⁷

5.5.1.1 NJA 1927 s. 72

Fallet NJA 1927 s. 72 är det första rättsfallet som berör rent strikt ansvar utan stöd i lag. Målet rörde schaktning på en byggnadstomt. Schaktningen orsakade skador på en byggnad belägen på den angränsande fastigheten. Skadestånd utdömdes till följd av bristfällig omsorg vid det utförda arbetet. Däremot ansåg en minoritet av justitieråden att ett rent strikt ansvar skulle åläggas, eftersom det ansågs att vid arbeten av ovanligt ingripande karaktär måste entreprenören ansvara för de särskilda risker som följer av arbetet på angränsande fastighet.¹²⁸

5.5.1.2 NJA 1942 s. 473

I NJA 1942 s. 473 tog HD fasta på minoritetens mening i målet NJA 1927 s. 72. I målet behandlades frågan om ansvar för skada som uppstått på en grannfastighet vid schaktning. I målet var det utrett att skadan till viss del orsakats till följd av bristande omsorg vid arbetets utförande. Domstolen

---

¹²⁵ Andersson, 2012, s. 27.

¹²⁶ Se exempelvis NJA 1966 s. 248.

¹²⁷ Andersson, 2012, s. 56.

¹²⁸ NJA 1927 s. 72.

menade dock att även den del av skadan som inte uppstått till följd av bristande omsorg skulle ersättas. Ett rent strikt ansvar ålades, efter en sammantagen bedömning, till följd av arbetets karaktär.¹²⁹

5.5.1.3 NJA 1966 s. 248

NJA 1966 s. 248 gällde sprängningsarbeten som utfördes under år 1963 som ett led i en beställares tunnelbanearbete. Under arbetets gång inträffade en olycka och ett sprängskott gick fel vilket resulterade i att stensplitter trycktes ut som i sin tur orsakade skador på en angränsande fastighet. Såväl beställaren som entreprenören som utförde arbetet ålades ett rent strikt ansvar utan stöd i lag. Domstolen motiverade ansvaret med att arbetena var av ingripande samt varaktig karaktär vilket resulterar i att risken för skada stiger. Det innebär att en näringsidkare i regel bör ansvara för skadorna i sådana fall, oberoende av vållande. Följaktligen innebar domen att beställaren och entreprenören ålades ett rent strikt solidariskt skadeståndsansvar.¹³⁰ Fallet torde beteckna en utsträckning av ansvarsformen vid farlig verksamhet. Numera regleras ansvaret för skador orsakade av sprängningar i miljöbalken. Av denna anledning har fallet inte längre samma prejudikatvärde.¹³¹

5.5.1.4 NJA 1991 s. 720

NJA 1991 s. 720 är det första rättsfallet där HD fastställde ett rent strikt ansvar trots avsaknad av farlig verksamhet. Ett fjärrvärmeverk, som domstolen uttryckligen påtalade inte utgjorde någon farlig verksamhet, ålades ett rent strikt ansvar. En vattenledning hade grävts fram i samband med ett grävningsarbete. Vid grävningen upptäcktes att en vattenledning hade läckt. Vattnet från den defekta vattenledningen orsakade en

---

¹²⁹ NJA 1942 s. 473.

¹³⁰ NJA 1966 s. 248.

¹³¹ Se 32 kap. 4 § MB.

översvämning i en näringsverksamhets lokal. Däremot var själva grävningen inte orsaken till skadan på vattenledningen.¹³²

Domstolen anförde inledningsvis att rent strikt ansvar är en ansvarsform som vunnit insteg i svensk rätt främst genom lagstiftning i de fall där det ansetts föreligga en påtaglig risk för skada. Rent strikt ansvar utan stöd i lag konstaterade domstolen hade skett mer restriktivt. Vidare konstaterade domstolen att rent strikt ansvar utan stöd i lag främst föreskrivits vid grannelagsrättsliga förhållanden samt vid farlig verksamhet.¹³³

Domstolen konstaterade att även om fjärrvärmeanläggningen i sig inte kunde anses utgöra en farlig verksamhet är det naturligt att brott i vattenledningar inte fullständigt kan undvikas. Utsläpp av hett vatten kan orsaka allvarliga skador. Med utvecklingen av rent strikt ansvar i beaktande ansåg rätten att det var följdriktigt att tillämpa ett rent strikt ansvar även i detta fall. Domstolen resonerade också utifrån ett grannelagsrättsligt perspektiv genom att det konstaterades att förhållandet att skadan i regel drabbar en part som, direkt eller indirekt, står i kontraktsförhållande med den som bedriver verksamheten talar för en monopolställning som i sin tur talar för ett rent strikt ansvar. Genom resonemanget om utsläpp av vatten som emission utfördes nästintill en analog tillämpning av då gällande miljöskyddslagen respektive miljöskadelagen.¹³⁴

I domen konstaterades att skadefrekvensen för denna typ av verksamhet är tämligen låg. Domstolen menade därför att innehavaren av verksamheten kan täcka skadeståndsansvaret med en ansvarsförsäkring där premien, med hänvisning till den ringa skadefrekvensen, torde vara överkomlig. Vidare menade domstolen att ett strängare ansvar borde kunna stimulera ett mer utvecklats säkerhetsarbete hos dessa verksamheter.¹³⁵

---

¹³² NJA 1991 s. 720.

¹³³ NJA 1991 s. 720.

¹³⁴ NJA 1991 s. 720.

¹³⁵ NJA 1991 s. 720.

Efter en sammantagen bedömning fann domstolen att det fanns övervägande skäl till att tilldela innehavaren av verksamheten ett rent strikt ansvar för skador som orsakats till följd av utsläpp från anläggningen.¹³⁶

5.5.1.5 NJA 1997 s. 468

I NJA 1997 s. 468 följde domstolen upp det resonemang som fördes i NJA 1991 s. 720. En fyra meter lång spricka hade uppkommit på en kommunal renvattenanläggning. Sprickan resulterade i att vattnet i ett vattentorn rann ut i ett bostadsområde vilket orsakade skador på ett flertal fastigheter. Domstolen hänvisade till NJA 1991 s. 720 och anförde att skador som orsakats av utsläpp från en renvattenanläggning inte ska bedömas på något annat sätt än utsläpp från en fjärrvärmeanläggning.¹³⁷

5.5.1.6 NJA 2001 s. 368

Ytterligare en utveckling av rent strikt ansvar i rättspraxis återfinns i fallet NJA 2001 s. 368. Skador hade uppkommit på en fastighet som ingick i en samfällighetsförening. Skadorna hade orsakats av rottillväxt i ledningar och brunnar i kombination med icke täta skavar i en vattenledning. Det resulterade i vattenskadorna på fastigheten. Domstolen hänvisade till såväl NJA 1991 s. 720 som NJA 1997 s. 468 och framhöll att ett rent strikt ansvar föreskrivits i båda fallen. Därefter redogjorde rätten för de argument som diskuterades i NJA 1991 s. 720. Det konstaterades att även om fjärrvärmeanläggningen i 1991 års fall inte kunde anses utgöra en farlig verksamhet, ligger det i sakens natur att brott i vattenledningar kan orsaka omfattande skador som heller aldrig helt kan undvikas. Trots att det konstaterades att skadeorsaken i detta fall inte var oförutsebar ansåg domstolen inte att principen om rent strikt ansvar skulle frångås. Samfällighetsföreningen ansågs därmed bära ett rent strikt ansvar.¹³⁸

---

¹³⁶ NJA 1991 s. 720.

¹³⁷ NJA 1997 s. 468.

¹³⁸ NJA 2001 s. 368.

5.5.1.7 *Snökanonfallet*

Det är inte enbart HD som har beslutat om rent strikt ansvar utan lagstöd. Svea hovrätt ålade ett rent strikt ansvar i det uppmärksammade snökanonfallet.¹³⁹ Målet överklagades till HD, men ett prövningstillstånd beviljades inte.¹⁴⁰

I fallet uppstod personskador på en ideellt arbetande person i en skidbacke. Den skadelidande arbetade med skidbackens snökanoner som hade dels tryckluftsrör, dels tryckvattensrör under markytan som var omgärdade av grovt grus. En kraftig explosion inträffade i rörgraven under marken. Det grus som sprutades ut vid explosionen orsakade allvarliga skärskador. Den skadelidande anförde att kommunen, som hade ansvar för skidbacken, hade ett rent strikt ansvar. Den skadelidandes talan ogillades i tingsrätten där det anfördes att skadeorsaken inte var klargjord. Därutöver kunde inte skidanläggningen likställas med de anläggningar där ett rent strikt ansvar föreskrivits utan stöd i lag, exempelvis NJA 2001 s. 368.¹⁴¹

Hovrätten gjorde däremot en annan bedömning. Domstolen menade att snökanonerna bestod av tryckluftsrör och tryckvattensrör under jord och att det påminde om anläggningarna i NJA 1991 s. 720, NJA 1997 s. 468 samt NJA 2001 s. 368 som behandlats ovan. Förekomsten av en sådan snökanonsanläggning, i en skidbacke tillgänglig för allmänheten, bedömde domstolen föranledde en permanent risk för explosioner likt den i detta fall. Att antalet anläggningar av detta slag är stor och att olycksfrekvensen är ringa, medförde enligt domstolen inte att explosionsrisken skulle vara oförutsebar. Markägaren, i detta fall kommunen, ansågs vara den part som hade haft de främsta förutsättningarna att kontrollera samt upprätthålla anläggningens säkerhetsgrad. Därutöver kunde anläggningsinnehavaren fördela kostnaden för anläggningens säkerhet genom liftkortsavgifterna.

---

¹³⁹ Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-07.

¹⁴⁰ Överklagande till HD, målnummer T 4360-08.

¹⁴¹ Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-07.

Domstolen konstaterade, efter en samlad bedömning, att skidbackens verksamhetshavare skulle bära ett rent strikt ansvar.¹⁴²

5.5.1.8 NJA 1997 s. 684

Det är inte alltid självklart hur HD resonerar i frågan om rent strikt ansvar. I NJA 1997 s. 684 ansåg domstolen att en dammägare inte skulle bära ett rent strikt ansvar. En sensommar var nederbörden i det aktuella området riklig. Dessvärre var dammanläggningen inte tillräckligt dimensionerad för att hantera denna osedvanligt rikliga nederbörd. Denna nederbörd resulterade i två flödestoppar som i sin tur orsakade omfattande översvämningar. Översvämningarna orsakade betydande skador på bland annat fastigheter. Domstolen anförde i målet att utvecklingen av rent strikt ansvar utan stöd i lag skett restriktivt, i regel när en särskilt påtaglig skaderisk förelegat. Domstolen menade att om ett rent strikt ansvar skulle åläggas i detta fall skulle skadevällaren ansvara för exceptionella väderlekssituationer och bristfällig bebyggelseplanering, vilket inte kunde anses vara rimligt.¹⁴³

5.5.2 Analys av rättspraxis

Det urval av rättsfall som presenterats ovan visar på en spretig praxis. Att påstå att rent strikt ansvar utan stöd i lag i regel förskrivs enbart vid förekomst av farlig verksamhet är ett föråldrat synsätt. Att ens terminologin farlig verksamhet används så frekvent vid diskussion om rent strikt skadeståndsansvar är märkligt eftersom begreppet aldrig definierats. Därtill påtalades i NJA 1991 s. 720 att det inte finns någon allmän rättsgrundsats som anger att det råder ett rent strikt ansvar vid farlig verksamhet. Något som däremot går att utläsa av vissa av de rättsfall som presenterats ovan är att grannelagsrättsliga förhållanden utgjort en betydande omständighet i domstolens bedömning. Däremot har det inte uttryckligt påtalats i de flesta fall. Slutsatsen är därför att det inte finns något särskilt som samtliga

---

¹⁴² Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-07.

¹⁴³ NJA 1997 s. 684.

rättsfall som presenterats ovan har gemensamt, mer än att NJA 1991 s. 720 har varit vägledande i bedömningen av frågan om rent strikt ansvar.

I och med rättsfallet NJA 1991 s. 720 har HD öppnat upp för ansvarsformen rent strikt ansvar även i fall där verksamheten som bedrivs inte kan klassificeras som särskilt farlig. HD har genom NJA 1991 s. 720 och efterföljande praxis förändrat rättsläget genom att döma utifrån vem som ska anses vara en permanent riskbärare. Trots att det kan konstateras att möjligheten till att föreskriva ett rent strikt ansvar genom rättspraxis utvidgats gjorde HD en oväntad vändning i resonemanget i NJA 1997 s. 684, som i grunden inte väsentligen skiljer sig från NJA 1991 s. 720. Ansvarssubjektet i NJA 1997 s. 684 skulle kunnat vidtagit åtgärder för att förebygga skadan. Att anläggningen inte var tillräckligt dimensionerad för att hantera den rikliga vattenmängden innebär i min mening inte att ett rent strikt ansvar inte hade kunnat åläggas till följd av en skyldighet att vidta preventiva åtgärder, vilket rimligen inte kan anses vara oskäligt betungande. Följaktligen saknas en röd tråd i HD:s resonemang.

Det skulle kunna argumenteras för att NJA 1991 s. 720 är ett mycket begränsat prejudikat till följd av att domskälen tar sikte på den aktuella anläggningens utformning, risker och omgivning. Min mening är dock att prejudikatet är betydande och vägledande för efterföljande fall. Det bekräftas inte minst av prejudikaten NJA 1997 s. 468 och NJA 2001 s. 368. I NJA 1991 s. 720 visade domstolen en modern syn på rent strikt ansvar utan stöd i lag genom att göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter och förhållanden. Att prejudikatet inte begränsar rent strikt ansvar utan stöd i lag bekräftades även av Svea hovrätts bedömning i Snökanonfallet. Domskälen i det fallet är i betydande grad baserade på bedömningen i NJA 1991 s. 720. Därtill beviljades inget prövningstillstånd i Snökanonfallet vilket kan indikera att Svea hovrätt gjort ett korrekt föreskrivande av rent strikt ansvar utan stöd i lag, med stöd i HD:s resonemang från NJA 1991 s. 720.

Rent strikt ansvar utan stöd i lag och utan att det rör sig om farlig verksamhet har onekligen utvecklats. Från att det enbart föreskrivits i fall där utsläpp av vatten orsakat skada till avgörandet från Svea hovrätt där tryck orsakat explosion. Däremot finns det i dagsläget ingen rättspraxis där någon form av modern teknik orsakat skada och där sedan ett rent strikt ansvar ålagts utan stöd i lag. Frågan är om domstolen skulle kunna föra samma resonemang som i NJA 1991 s. 720 och de efterföljande fallen. Därav är det i dagsläget, med utgångspunkt i de rättsfall som detta arbete berört, svårt att få en uppfattning om hur en domstol skulle resonera om rent strikt ansvar, utan stöd i lag, när artificiell intelligens orsakat skadan.

5.6 Sammanfattande analys

I arbetets två föregående kapitel har den skadelidandes möjligheter till skadestånd, vid skador orsakade av artificiell intelligens, behandlats. Det som konstaterats är att det kan föreligga omfattande svårigheter för den skadelidande att erhålla ett skadestånd. Detta kapitel har tagit sikte på en alternativ lösning på dessa problem, det vill säga åläggande av rent strikt ansvar.

Inledningsvis kan konstateras att rent strikt ansvar är den ansvarsform som fördelaktigast tillgodoser den skadelidandes möjlighet till ersättning för sin skada. Genom ett rent strikt ansvar är ersättningen för skadan garanterad, så till vida att kriterierna för ett rent strikt ansvar i övrigt är uppfyllda. Rent strikt ansvar kan föreskrivas genom avtal, lag eller rättspraxis. Effekten av ansvaret blir densamma oavsett hur ansvaret åläggs. Ett rent strikt ansvar, genom såväl lag som rättspraxis, har påförts restriktivt i svensk rätt. Emellertid indikerar modernare praxis på fler möjligheter till rent strikt ansvar, även när verksamheten som bedrivs inte bedöms utgöra farlig verksamhet. Det finns i dagsläget inget stöd för att det skulle föreligga ett rent strikt ansvar, varken genom lag eller rättspraxis, till följd av skador orsakade av modernare teknik. Hur lagstiftaren men även HD kommer att

resonera i frågan om rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens återstår att se.

Ett rent strikt ansvar är ett långtgående ansvar för den skadeståndsskyldige, främst ur ett ekonomiskt perspektiv. Dels leder rent strikt ansvar till högre premiekostnader för en utökad ansvarsförsäkring, dels till utgifter för skadestånd i de fall som försäkringen inte täcker. Det krävs också i sin tur att försäkringsbolagen skulle vilja försäkra denna typ av risker, vilket lagstiftaren inte kan förutsätta. Därtill kan benägenheten att undvika skador bli allt för vidsträckt som i sin tur kan föranleda andra konsekvenser. Ett exempel på en sådan konsekvens är avstannande av den tekniska innovationen. Däremot finns det, ur ett rättsekonomiskt perspektiv, även fördelar med rent strikt ansvar. En fördel är att rent strikt ansvar leder till färre skadeståndsrättsliga tvister som i sin tur avlastar det hårt belastade domstolsväsendet.

Vad gäller artificiell intelligens och rent strikt ansvar är det tydligt att rent strikt ansvar är ett alternativ för att säkerställa den skadelidandes rätt till skadestånd. Däremot kan det bli problematiskt i praktiken. För att kunna föreskriva ett rent strikt ansvar måste den artificiella intelligensen kunna definieras. Det saknas ännu en enhetlig definition av begreppet. Följaktligen uppstår omfattande gränsdragningsproblematik. Det är förhållandevis enkelt att ålägga ett rent strikt ansvar för exempelvis ett kärnkraftverk eftersom det varken föreligger definitionsproblem eller oändligt många varianter av kärnkraftverk. Detsamma kan inte sägas om den artificiella intelligensen. Att det finns oändligt många former av artificiell intelligens är ytterligare ett problem i detta hänseende. Ska till exempel ansvarssubjekt som använder artificiell intelligens vid plantering av träd tilldelas ett rent strikt ansvar i det fall rent strikt ansvar tilldelats ansvarig för robotgräsklippare som också baserats på artificiell intelligens? Det uppstår därför en rättssäkerhetsproblematik vid diskussion om rent strikt ansvar och artificiell intelligens.

Ytterligare ett problem i praktiken med rent strikt ansvar för skador orsakade av artificiell intelligens är vem som anses vara det ansvarssubjekt som ska bära ett rent strikt ansvar. Som konstaterats i kapitel fyra är det i dagsläget svårt att fastställa ett eller flera ansvarssubjekt vid skada orsakad av artificiell intelligens. Samma problematik uppstår vid åläggandet av rent strikt ansvar. Vem eller vilka ska bära det rent strikta ansvaret? Hur ska en sådan avvägning och bedömning av ansvarssubjektet göras? Följaktligen kan utredningen avseende föreskrivandet av ett rent strikt ansvar leda till omfattande svårigheter redan vid frågan om identifiering av ansvarssubjektet.

Sett ur den skadelidandes perspektiv är slutsatsen att det finns anledning att föreskriva ett rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens. Däremot kan ett åläggande av rent strikt ansvar innebär omfattande rättstekniska svårigheter, oavsett om ansvaret föreskrivs genom lag eller rättspraxis. Det är däremot tydligt att det finns anledning att faktiskt undersöka möjligheterna för rent strikt ansvar vid skada orsakad av artificiell intelligens. Detta till följd av de omfattande svårigheterna för den skadelidande att dels bevis att en ersättningsgill skada har inträffat, dels utpeka ett ansvarssubjekt vilket arbetets två föregående kapitel har illustrerat.

6 Slutsats och avslutande reflektioner

Följande frågor har utretts i detta arbete:

- Vad förutsätts för ett skadeståndsrättsligt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens?
- Vem kan hållas skadeståndsrättsligt ansvarig för skador orsakade av artificiell intelligens?
- Finns det, om rent strikt ansvar inte anses föreligga redan nu, anledning att införa ett rent strikt ansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens?

Inledningsvis kan det konstateras att den artificiella intelligensen är här för att stanna. Den artificiella intelligensen har ett omfattande användningsområde som är till nytta för människan och miljön. Trots den artificiella intelligensens omfattande potential har den här uppsatsen visat på svårigheterna med skadestånd till en skadelidande den dagen den artificiella intelligensen orsakar skada.

Precis som konstaterats tidigare är det, generellt sett, komplext att föra en skadeståndstalan. Om den artificiella intelligensen har orsakat skadan är min bedömning att det blir det ännu svårare för den skadelidande att, med framgång, föra en skadeståndstalan. Enligt min bedömning kan detta leda till omfattande konsekvenser i framtiden. Ett exempel är ett större risktagande hos tillverkare, ägare, operatörer eller brukare av den artificiella intelligensen alternativt ett annat tänkbart ansvarssubjekt. Det till följd av vetskapen att den skadelidandes möjligheter till skadestånd är kraftigt begränsade på grund av exempelvis omfattande bevissvårigheter. Den skadelidande får därmed bära konsekvenserna av andra aktörers kommersiella risker.

Svårigheterna med att utpeka ett, eller flera, ansvarssubjekt har också diskuterats i detta arbete. Det kopplar givetvis också till de bevissvårigheter som diskuterats i arbetet, ett faktum som kan resultera i en ”free rider”-

effekt där samtliga potentiella ansvarssubjekt pekar på varandra, men där ingen tar något ansvar, vilket innebär att ansvarssubjekt felaktigt kan undkomma skadeståndsansvar. En potentiell, om än futuristisk, lösning på problemet är att tilldela artificiell intelligens juridiska rättigheter och skyldigheter för att på så vis underlätta den skadelidandes möjligheter till skadestånd. I mitt tycke ligger detta alternativ långt bort i den eventuella framtiden till följd av de omfattande praktiska svårigheterna. Ett exempel på ett sådant problem är medel till skadestånd. Det hjälper inte att den artificiella intelligensen blir ett rättssubjekt om det inte finns tillgångar som kan finansiera utbetalning av skadestånd.

Till följd av dels den skadelidandes svårigheter med att föra en skadeståndstalan vid skada orsakad av artificiell intelligens, dels allvarligheten i de skador den artificiella intelligensen kan orsaka finns det anledning att införa ett rent strikt ansvar. Att ålägga ett rent strikt ansvar är, enligt min mening, i teorin en adekvat lösning på de problem som skildrats i uppsatsen. Däremot hade det dessvärre i praktiken sannolikt gett upphov till en rad rättstekniska problem, inte minst med tanken på den omfattande gränsdragningsproblematiken som uppstår. Att det däremot finns anledning att faktiskt överväga rent strikt ansvar som en del av lösningen på problemen är enligt mitt tycke tydligt.

Denna uppsats har dels lyft fram de skadeståndsrättsliga problem som den artificiella intelligensen orsakar, dels belyst möjliga lösningar på dessa problem. Sett ur ett större perspektiv kan två motstridiga intressen sägas stå mot varandra som försvårar den skadeståndsrättsliga utvecklingen. Å ena sidan ligger det i samhällets intresse att den artificiella intelligensen inte vållar sak- och personskada och om den gör det att den skadelidande får ersättning för sina skador. Å andra sidan finns det ett stort intresse i att inte hämma den tekniska utvecklingen. Det är därför viktigt att skadeståndsrättsliga åtgärder inte sker på bekostnad av den tekniska utvecklingen.

Den brist på rättslig diskussion om den artificiella intelligensens förhållande till skadeståndsrätten, både från lagstiftarens sida och i den juridiska litteraturen, visar att juridiken inte hänger med i den tekniska utvecklingen. Förvisso har frågan diskuterats inom EU. Däremot har det inte utmynnat i något beslut som har en betydande effekt på de frågeställningar som denna uppsats behandlat. Att den artificiella intelligensens förhållande till skadeståndsrätten har diskuterats så pass lite är i mitt tycke alarmerande. Jag anser att proaktivitet krävs i dessa frågor. Utan ett proaktivt arbete finns det en risk att eventuella åtgärder en dag inte har samma effekt eftersom de kommit för sent.

Jag anser att det finns anledning för lagstiftaren att se över alternativ för att på så vis lösa de skadeståndsrättsliga problem som presenterats i detta arbete. Ett sådant alternativ som diskuterats är att införa ett rent strikt ansvar, med eller utan stöd i lag. Däremot är det viktigt att se till att lagstiftning inte sker på bekostnad av den tekniska utvecklingen och näringslivets inställning till en fortsatt teknisk utveckling. Därmed är det viktigt att lagstiftningsåtgärder sker i samråd med näringslivet för att få till stånd så optimala skadeståndsrättsliga lösningar som möjligt. Varken människan eller miljön har råd med en försämrad teknisk utveckling av den artificiella intelligensen. Samtidigt behöver en skadelidandes möjlighet till skadestånd tryggas.

Denna uppsats har primärt fokuserat på de negativa följderna av den artificiella intelligensen, sett ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. Jag vill emellertid avrunda med att framhålla de positiva aspekterna av den artificiella intelligensen. Den artificiella intelligensen har positiva effekter för såväl människan som miljön. Även under de tidigare industriella revolutionerna har samhället ställts inför komplicerade frågor, liksom den artificiella intelligensen aktualiserat skadeståndsrättsliga frågor nu. Samhället har historiskt varit tvunget att ta fram sin kreativa sida. Trots att skadeståndsansvar vid skador orsakade av artificiell intelligens är, minst

sagt, ett mycket komplext område finns det alternativ att utforska – det gäller bara att vara lite kreativ.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Offentligt tryck

AI HLEG, (2019), *Etiska riktlinjer för tillförlitlig AI*, Europeiska kommissionen.

Bertolini, Andrea m.fl., (2020), *Artificial Intelligence and Civil Liability*, Europaparlamentet.

Europaparlamentets resolution av den 16 februari 2017 med rekommendationer till kommissionen om civilrättsliga bestämmelser om robotteknik (2015/2103(INL))

Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (Rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter (COM (2021) 206 final).

Europeiska kommissionen, *Vitbok om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende (COM (2020) 65 final)*.

Expert Group on Liability and New Technologies, (2019), *Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies*, Europeiska kommissionen.

Näringsdepartementet, (2018), *Nationell inriktning för artificiell intelligens*, Regeringskansliet.

Prop. 1972:5, *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skadeståndslag m.m.*

Prop. 1975:12, *Regeringens proposition med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m.m.*

Doktrin

Andersson, Håkan, (2012), *Uppsatser om skadeståndsansvar och ansvarsförsäkring*, Jure Förlag.

Andersson, Håkan, (2013a), *Ansvarsproblem i skadeståndsrätten*, Iustus Förlag.

Andersson, Håkan, (2013b), *Gränsproblem i skadeståndsrätten*, Iustus Förlag.

Bengtsson, Bertil, (1963), *Samtycke och risktagande*, SvJT.

Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, (2021), *Skadeståndslagen – En kommentar*, Nordstedts Juridik (Digital version för JUNO).

Brynjolfsson, Erik, McAfee, Andrew, (2014), *The second machine age*, W. Norton & Company Ltd.

Conradi, Erland, (1986), *Sakskada eller ren förmögenhetsskada?*, SvJT.

Dahlman, Christian, (2000), *Konkurrerande culpakriterier*, Studentlitteratur.

Hellner, Jan, Radetzki, Marcus, (2021), *Skadeståndsrätt*, Nordstedts juridik.

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod*, i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), (2018), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur.

Nordh, Roberth, (2012), *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål*, SvJT.

Olsen, Lena, (2004), *Rättsvetenskapliga perspektiv*, SvJT.

Pagallo, Ugo, Corrales, Marcelo, Fenwick, Mark, Forgó, Nikolaus, *The Rise of Robotics & AI: Technological Advances & Normative Dilemmas* i:

Corrales, Marcelo, Fenwick, Mark, Forgó, Nikolaus (red.), (2018), *Robotics, AI and the Future of Law*, Springer.

Persson, Mats, *Personrätt*, i: Persson, Mats, Giertz, Magdalena, Hellstadius, Åsa, Nilsson, Mattias, Reichel, Jane, Sjödin, Erik, Ågren, Jack, Åhman, Karin, (2020), *Svensk juridik*, Nordstedts juridik.

Reichel, Jane, *EU-rättslig metod*, i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), (2018), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur.

Sandgren, Claes, (2021), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, Nordstedts Juridik.

Santosuosso, Amedeo, Boscarato, Chiara, Caroleo, Franco, Labruto, Roberto, Leroux, Christophe, (2012), *Robots, market and civil liability: A European perspective*, IEEE.

Schultz, Mårten, (2011), *Kausalitetspraktikan*, SvJT.

Schults, Mårten, (2013), *Några frågor i kommersiell skadeståndsrätt*, SvJT.

Van den Hoven van Genderen, Robert, *Do We Need New Legal Personhood in the Age of Robots and AI?*, i: Corrales, Marcelo, Fenwick, Mark, Forgó, Nikolaus (red.), (2018), *Robotics, AI and the Future of Law*, Springer.

Lagkommentarer

Dufwa, W. Bill, Produktansvarslag (1992:18), JUNO. Hämtad 12-11-2021.

Schultz, Mårten, Skadeståndslag (1972:207), Lexino via JUNO. Hämtad 14-09-2021.

Övrigt

Elements of AI, *Hur definieras artificiell intelligens?*, hämtad 24-09-2021.

<https://course.elementsofai.com/se/1/1>

Lunds universitet, *Omstridda Trelleborgsmodellen utvärderas*, hämtad 16-11-2021.

<https://www.lu.se/artikel/omstridda-trelleborgsmodellen-utvarderas>

Nationalencyklopedin, *Artificiell intelligens*, hämtad 08-09-2021.

<https://www-ne->

[se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/artificiell-intelligens](https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/artificiell-intelligens)

Överklagande med målnummer T 4360-08 av Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-07.

Rättsfallsförteckning

Allmän domstol

Högsta domstolen

NJA 1927 s. 72

NJA 1942 s. 473

NJA 1948 s. 262

NJA 1966 s. 248

NJA 1991 s. 720

NJA 1996 s. 68

NJA 1997 s. 468

NJA 1997 s. 684

NJA 2001 s. 368

NJA 2006 s. 738

NJA 2013 s. 145

NJA 2019 s. 877

Svea hovrätt

Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-07.

RH 2015:23.